

**T.C
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**STANDART YAKLAŞIMLAR ÇERÇEVESİNDE
YENİ BASEL SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞISI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜLBİN BAYSAL

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. SALİH ÖZTÜRK**

KARS, 2007

T.C.
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bülbin Baysal'a ait "**Standart Yaklaşımlar Çerçevesinde Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı**" adlı bu çalışma, yapılan tez savunma sınavı sonucunda, jüri tarafından Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği uyarınca değerlendirilerek oy.....ile kabul edilmiştir.

Öğretim Üyesinin Ünvanı,

Adı Soyadı

İmza

.....
.....
.....
.....
.....

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../2007 tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

UYGUNDUR

...../...../.....

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	x
TABLolar	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BASEL II DÜZENLEMESİ

1.1. Basel Kriterlerinin Oluşumuna Sebebiyet Veren Gelişmeler	5
1.2. 1988'den Bu Güne Yeni Uzlaşının Gelişimi.....	8
1.3. Basel II'nin Basel I'den Farkları	12
1.4. Yeni Sermaye Uzlaşısı, Basel II.....	13
1.4.1. Asgari Sermaye Gereksiniminin Belirlenmesi (YB1)	13
1.4.2. Denetim Otoritesinin Gözden Geçirmesi (YB2).....	17
1.4.3. Piyasa Disiplini (YB3).....	17

İKİNCİ BÖLÜM

RİSK YÖNETİMİ

2.1. Risk Nedir	20
2.1.1. Risk Yönetimi Kavramı.....	20
2.1.2. İyi Bir Risk Yönetiminin Faydaları	21
2.2. Risk Yönetiminin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	21
2.3. Risk Yönetiminin Önemini Gösteren Yaşanmış Olaylar	23
2.3.1. 1997 Doğu Asya Krizi.....	25
2.3.2. İhlas Finans.....	27
2.3.3. Enron	29
2.3.4. Mizuhi Securities.....	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASGARİ SERMAYE GEREKSİNİMİ

3.1. Kredi Riski	31
3.1.1. Kredi Riskine Ait Asgari Sermaye Yükümlülüğü Hesaplamasında Standart Yöntem	33
3.1.2. Standart Yöntemde Bankaların Kullandırdıkları Kredilere Ait Risk Ağırlıkları	33
3.1.2.1. Hazine ve Merkez Bankalarına Kullandırılan Kredilere Ait Risk Ağırlıkları	33
3.1.2.2. Hazine ve Merkez Bankası Dışındaki Kamu Kurumları	34
3.1.2.3. Çok Uluslu Kalkınma Bankalarına Kullandırılan Krediler	35
3.1.2.4. Bankalara Kullandırılan Krediler	36
3.1.2.5. Menkul Kıymet Şirketlerine Kullandırılan Krediler	38
3.1.2.6. Kurumsal Riskler	38
3.1.2.7. Parekende Riskler;	39
3.1.2.8. İkamet Amaçlı, Gayrimenkul İpotekli Alacaklar	40
3.1.2.9. Gayrimenkul İpotekli Ticari Krediler	40
3.1.2.10. Takipteki Krediler;	41
3.1.2.11. Yüksek Risk Kategorileri;	42
3.1.2.12. Diğer Aktifler	42
3.1.2.13. Bilanço Dışı İşlemler	42
3.1.3. Kredi Riskini Azaltılmasına Yönelik Teknikler	43
3.1.3.1. Teminatlandırma	43
3.1.3.2. Bilanço İçi Netleme	45
3.1.3.3. Garantiler	45
3.1.3.4. Kabul Edilebilir Finansal Teminatlar	46
3.2. Piyasa Riski	47
3.2.1. Kur Riski	48
3.2.2. Faiz Oranı Riski	49
3.2.3. Hisse Senedi Pozisyon Riski	49

3.2.4. Likidite Riski	49
3.2.5. Piyasa Riski Ölçüm Yöntemleri	50
3.3. Operasyonel Risk.....	52
3.3.1. Operasyonel Riskin Kaynakları	52
3.3.1.1. Personelden Kaynaklanan Operasyonel Risk	53
3.3.1.2. Süreçlerden Kaynaklanan Operasyonel Risk	53
3.3.1.3. Bilgi Sistemleri Kaynaklı Operasyonel Risk.....	53
3.3.1.4. Dış Kaynaklı Operasyonel Riskler.....	54
3.3.2. Operasyonel Riskin Ölçülmesi	54
3.3.3. Sermaye Yükümlülüğünün Hesaplanması	55
3.3.3.1. Temel Gösterge Yaklaşımı.....	55
3.3.3.2. Standart Yaklaşım.....	56
3.3.3.3. Alternatif Standart Yaklaşım.....	58
3.3.3.4. İleri Ölçüm Yaklaşımları	59
3.3.4. Basel Komite Tarafından Tanımlanan Operasyonel Kayıp Olayları	60
3.3.5. Operasyonel Riski Azaltma Uygulamaları	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM RİSK YÖNETİMİNİN TÜRK FİNANS SEKTÖRÜNE YANSIMALARI

4.1. Bağımsız Kredi Derecelendirme Kuruluşları (BKDK).....	62
4.2. Kredi Garanti Fonu (K G F).....	65
4.2.1. KGF'nin Ortakları	67
4.2.2. KGF İle Anlaşma İmzalayan Bankalar.....	67
4.3. Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR).....	68
4.4. BDDK, 1.Anket Çalışması	69
SONUÇ	72
KAYNAKLAR	76
ÖZGEÇMİŞ.....	82

ÖZET

Küreselleşmenin ekonomik uzantılarından olan mali liberalleşme sonucu, küresel ekonomi 1980 ve 1990'lı yıllarda bir çok finansal krize maruz kalmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki devasa gelişmeler küresel sermayenin önündeki sınırları kaldırarak, ülke ekonomilerini entegre etmiş, dünyayı tek bir mali pazara dönüştürmüştür. Kaderleri birbirine bağlı hale gelen ülkelerin tek başlarına risklerden korunma, krizlerin üstesinden gelme imkanı kalmamıştır. Önemli maliyetler ile sonuçlanan krizleri önlemek, finansal istikrarı sağlamak uluslar arası iş birliğini zorunlu kılmıştır. Bu konuda bilinen en geniş düzenlemeler bütünü olan Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II) küresel düzeyde finansal istikrarı hedeflemektedir.

Basel II, birbirini tamamlayan üç yapısal bloktan oluşmaktadır. Birinci blok, asgari sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasına yönelik olup kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk olmak üzere üç bölümden oluşur. Diğer iki blok; banka denetim otoritesinin incelemesi ile önemli bilgilerin kamuya açıklanması yoluyla piyasa disiplinini ve şeffaflığı sağlamaya yöneliktir.

Basel II, Uluslararası Takas Bankası bünyesinde bulunan Bankacılık Denetim Komitesi tarafından yayınlanmış olup, bankaların mali bünyelerini sağlamlaştırmak için sermayelerinin riskli aktiflere oranının %8'den az olmamasını öngörür.

Basel II en fazla etkiyi bankalar ve firmalar üzerinde yaratacaktır. Bankaların kredilendirme sürecinde önemli değişiklikler yaratması beklenen yeni düzenleme özkaynağı daha güçlü, daha disiplinli ve etkin bankacılık sistemi getirerek finansal istikrara katkıda bulunacaktır.

Anahtar kelimeler: asgari sermaye, kredi, finansal istikrar, kriz, risk.

ABSTRACT

Caused by financial liberalisation, being one of the extensions of globalization, global economy has caused many financial crises during 1980's and 1990's. Gigantic development in information and communication technologies, by destroying the boundaries in front of the global capital, integrated all national economies and turned the world into one big financial market. The countries, whose destinies are attached together, had no opportunity to neither overcome the crises or to protect themselves from the risks alone. To stop the crises ending in important costs and to provide financial stability, it was mandatory to cooperate internationally. The most extensive concoction known about this subject ever put together is the New Basel Capital Efficiency Agreement (Basel II), whose purpose is financial stability at global level.

Basel II, consist of three structural blocks which complates each other. First block is to calculate minimum capital efficiency and consist of three parts which are credit risk, market risk and operational risk. The other two blocks are meant to secure market discipline and transparency by analyzing banking supervision authority and making important intelligence known to public.

Basel II published by The Banking Supervision Community which is a part of the Naional Exchange Bank. Its goal is to make banks financial structure stronger by never making the percentege of their capital to their risky assets less than eight percent. Basel II will mostly affect the banks and the companies. Its expected to make important changes in the banks crediting process. It will make contributes to the financial stability by making the capitals stronger and bringing a more efficient and disciplined banking system.

Key words: minimum capital, credit, financial stability, crise, risk

ÖNSÖZ

Küreselleşmenin etkisi ile son yıllarda yaşanan krizlerde bankacılık sisteminin kırılma yapısı, sermaye ile orantılı olmayan risk alınması, geri dönmeyen krediler önemli rol oynamıştır. Piyasaların entegrasyonu, ürün çeşitliliğinin, işlem hacminin artması ve teknolojik gelişmeler ile birlikte riskler de artmıştır. Bankalar ülkelerin finans sisteminde dolayısı ile ekonomi üzerinde önemli işlevlere sahiptir. Bu sebeple bankalar güven kurumları olarak, geleneksel fonksiyonları olan fon toplama ve fon arz etmenin dışında ayakta kalabilmek için risk yönetimine daha fazla önem vermek zorundadır. ABD eski merkez başkanı Alan Greenspan tarafından “yüzyılın en önemli ekonomik olayı” olarak nitelenen Basel II, temeli risk yönetimine dayalı bankaları, firmaları dolayısı ile reel sektörü yakından ilgilendiren uluslar üstü bir düzenlemedir.

Bu çalışma Basel II'nin en geniş bölümü olan asgari sermaye gereksiniminin tanımını amaçlamaktadır. Asgari sermaye gereksinimi, bankaların sahip olduğu riske karşılık ayırması gereken asgari sermaye tutarına ilişkin olup sermaye ile risk arasındaki bağı güçlendirmeyi amaçlar. Basel II bankalara asgari sermaye gereksiniminin hesaplanması için basit ve kapsamlı olmak üzere farklı seçenekler sunan esnek bir düzenlemedir. Kredi riski açısından, basit yöntemler olan standart yaklaşımlar ile asgari sermaye gereksinimi hesaplanırken risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşlarının verdiği derecelendirme notları kullanılır. Kapsamlı yöntemler olan içsel derecelendirme yaklaşımlarında, bankalar kendi derecelendirme modellerini kullanma imkanına sahiptir. İçsel yaklaşımlar uygulaması zor fakat risklere daha duyarlı oldukları için bankalara önemli derecede sermaye avantajı sağlarlar. Ancak gelişmiş yaklaşımların uygulanabilmesi için minimum beş yıllık veri seti gerekmesi ve en az üç yıldır uygun bir derecelendirme sisteminin kullanıldığının resmi otoriteye kanıtlanması gereği ve ülkemiz sektör aktifinin oldukça önemli bir kısmını oluşturan bankaların alt yapısı standart yöntemi uygulamaya müsait olması sebepleri ile bu çalışma asgari sermaye gereksinimini standart yaklaşım çerçevesinde ele alacaktır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında destek ve yardımlarını esirgemeyen Kafkas Üniversitesi, İktisat Bölümü dalı öğretim üyesi Yrd.Doç.Dr.Salih Öztürk, Başkent Üniversitesi öğretim görevlisi, emekli üst düzey bürokrat Adalet Hazar, Gazi Üniversitesi Muhasebe Finansman Bilim Dalı doktora öğrencisi Sedat Yeniceli ve değerli meslektaşım, Sanem Aytař'a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

BÜLBİN BAYSAL

Kars, 2007

SİMGELER VE KISALTMALAR

BASEL I	: Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel Capital Accord)
BASEL II	: Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (New Basel Capital Accord)
BCBS	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Uygulama Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BKDK	: Bağımsız Kredi Derecelendirme Kuruluşu
BIS	: Uluslar arası Ödemeler Bankası (Bank of International Settlement)
BW	: Bretton Woods
CRM	: Kredi Risk Azaltma Teknikleri (Credit Risk Mitigation)
EAD	: Temerrüt halinde riske maruz değer tutarı (Exposure at Default)
İDD	: İçsel Değerlendirmeye Dayalı Yaklaşım
İKK	: İhracat Kredi Kuruluşu
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
PD	: Temerrüt Olasılığı (Probability of Default)
LGD	: Temerrüt Halinde Kayıp (Loss Given Default)
RW	: Risk Ağırlığı (Risk Weight)
SA	: Standart Yaklaşım (Standardised Approach)
SSA	: Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (Simplified Standardised Approach)
QIS	: Sayısal Etki Çalışması (Quantitative Impact Study)

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo: 2.1 Dünyada Yaşanan Finansal Krizler ve Sonuçları.....	23
Tablo: 2.2 1993-2003 Yılları Arasında Yaşanan Olaylar ve Zarar Tutarları (milyon \$)	24
Tablo: 2.3 Doğu Asya Ülkelerinde Banka Borçları/GSYİH Oranı (1996).....	26
Tablo: 2.4 Doğu Asya Ülkelerinde Bankacılık Sektörünü Kurtarmanın Maliyeti/GSYİH Oranı (1997-1998).....	26
Tablo: 2.5 Doğu Asya Ülkeleri-Bankaların Özel Sektöre Açtığı Krediler(%GSYİH) (1990-1997).....	27
Tablo: 2.6 1986-1995 Yıllarında Beş Asya Ülkesindeki Yatırımlar (%GSYİH)	27
Tablo: 2.7 İhlas Finans Kurumu Tarafından Kullanılan/Toplanan Fonlar (1996-2000), (milyon YTL).....	28
Tablo: 3.1 Hazine ve MB'na Kullanılan Kredilere Ait Risk Ağırlıkları.....	33
Tablo: 3.2 Hazine ve MB Dışında Kamu Kurumlarına Kullanılan Kredilere Ait Risk Ağırlıkları.....	35
Tablo: 3.3 Bankalara Kullanılan Kredilere Ait Risk Ağırlıkları	37
Tablo: 3.4 Kurumsal Risklere Ait Risk Ağırlıkları	38
Tablo: 3.5 Standart Yönteme Göre Firmaların Sınıflandırılması	40
Tablo: 3.6 İş Kolları İçin Belirlenen Beta Katsayıları (2004), (%)	57
Tablo: 4.1 Firmalara Göre Kredi Notları	64

GİRİŞ

Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı olarak adlandırılan Basel II, Uluslararası Takas Bankası (BIS) bünyesinde bulunan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Uygulama Komitesi (BCBS) tarafından yayınlanan standartlar bütünü olup, temel amaçları, ulusal ve uluslar arası finansal sektörün güçlendirilerek geliştirilmesi, şeffaflığın sağlanması, rekabetçi bir yapı oluşturarak piyasa mekanizmasının etkin bir şekilde çalıştırılması ve bu amaçla ekonomik faaliyetleri düzenleyen kuralların uyumlu hale getirilerek uygulanmasının sağlanması, bankalarda risk yönetiminin güçlendirilmesi, piyasa disiplini, kredibilite hesaplamasında standardizasyon ve sonuçta sürdürülebilir küresel finansal istikrarın sağlanmasıdır.

Merkezi İsviçre'nin Basel şehrinde bulunan BIS, 1929 yılında büyük depresyon sonrası merkez bankalarının bir sorunla karşılaştıklarında kısa vadeli fon ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulmuştur. BIS, dünyanın en eski uluslar arası finans kurumlarından olup uluslar arası piyasalarda finansal istikrarı hedeflemektedir.

BCBS, İsviçre'nin Basel kentinde bulunan Uluslararası Takas Bankası bünyesinde faaliyet gösteren, gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan ve bankacılık konusunda istişari mahiyetli olarak uluslar arası standartları yayımlayan komitedir.

Basel II, Amerikan eski Merkez Bankası Başkanı Alan Greenspan'ın deyişiyle "yüzyılın en önemli ekonomik olayı"dır. Avrupa Birliği ile bütünleşme niyetinde olan ülkemiz için de sektörün mali yapısını düzenlemek risk yönetimi kültürünü yerleştirmek açısından son derece önemlidir.

Ekonomik istikrarın en önemli unsurlarından biri finansal istikrardır. Basel II bir finansal kurumun karşı karşıya kalabileceği çeşitli risklerin ölçülmesi, fiyatlandırılması, yönetilmesi ve denetlenmesini sağlayarak finansal istikrara katkıda bulunacaktır. Bu sayede bankacılık sistemi daha verimli bir hale gelerek reel sektöre

katkısı artacaktır. Bankalar sağlıklı bir finansal yapının ve ülkenin mali sisteminin yapı taşıdır. Bir bankanın kötü yönetimi büyük çaplı bir finansal krize sebep olabilir ya da mevcut bir krizi derinleştirebilir. Bu durumda bankalarda etkin risk yönetiminin kritik bir öneme sahip olduğu açıktır.

Son yıllarda dünyada ve ülkemizde önemli maliyetler ile sonuçlanan krizlerin yaşanmasında bankacılık sektöründeki yanlış uygulamaların, geri dönmeyen kredilerin ve risk yönetimindeki eksikliklerin etkisi göz önüne alındığında, Basel II'nin Türk Bankacılık sektörünü disiplin altına alarak, risk yönetimin kültürünü yerleştirerek, reel ekonomiyi destekleyen güçlü bir bankacılık sistemi getirerek finansal istikrara hizmet edecektir.

Çağdaş bankacılığın bir gereği olan Basel II küresel finans sektörünün yeni standardıdır ve ülkemiz için daha sağlam ve etkin bir bankacılık sisteminin oluşturulmasına yardımcı olarak finansal istikrara önemli katkı sağlayacaktır.

Basel II, asgari sermaye gereksiniminin belirlenmesi, denetim otoritesinin gözden geçirmesi ve piyasa disiplini olmak üzere üç yapısal bloktan oluşmaktadır. Basel II'nin en geniş bölümü olan birinci blok, bankaların sahip olduğu riske karşılık ayrılması gereken sermaye miktarına ilişkin olup kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riskten oluşmaktadır. İkinci blok, bankanın risk yönetimi yaklaşımının denetim otoritesince incelenmesine ilişkindir. Diğer iki yapısal bloğu tamamlayan, üçüncü yapısal blok piyasa disiplini ise, önem arz eden konularda kamuya açıklama yapma gereğini ortaya koyup bu yolla şeffaflığı arttırmayı hedeflemektedir.

Basel II, asgari sermaye gereksiniminin hesaplanmasında iki ana yöntem arasında seçim yapma imkanı tanımıştır. Bunlardan ilki standart yaklaşımlar diğeri içsel derecelendirme yaklaşımlarıdır. Standart yaklaşımlarda risk ağırlıklarının belirlenmesinde derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notları kullanılırken, daha gelişmiş yöntemler olan içsel derecelendirme yaklaşımlarında bankaların kendi derecelendirme modellerini kullanma imkanı bulunmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riskten oluşan, birinci yapısal bloğu oluşturan asgari sermaye gereksinimini, standart yaklaşım çerçevesinde tanıtmaktır. Birinci ve en geniş yapısal blok olan asgari sermaye gereksinimi hususunda yoğunlaşılacak olsa da Basel II'nin diğer yapısal blokları olan denetsel gözden geçirme ve piyasa disiplini konularında da bilgi

verilecektir. Bunun yanında, Basel II'nin oluşumuna sebebiyet veren faktörler, risk, ve risk yönetiminin önemini gösteren yaşanmış olaylar ile Basel II'deki önemi sebebiyle derecelendirme kuruluşları, kredi garanti fonları hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca Basel II'nin uygulamaya konması halinde ülkemiz bankacılık sektöründe oluşması beklenen muhtemel etkiler ile ülkemiz bankacılık sektörünün Basel II uygulamaları hususlarındaki uygulama tercihlerine değinilecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde, ilk olarak Basel Kriterlerinin oluşumunda etken olan dünyadaki ekonomik gelişmelerden bahsedilecektir. Bu gelişmelerden ilki; finansal küreselleşmeye yol açan 1950-1970 yılları arası, altın çağ olarak adlandırılan, sermaye piyasalarının kontrol altında tutularak istikrarlı ve hızlı büyümeye neden olan Bretton Woods sisteminin çöküşü, ikincisi; europa piyasaları ve son olarak; 1974'de az gelişmiş ülkelerin ağır petrol faturaları sebebiyle yaşanan petrol şokudur. Basel Kriterlerinin oluşumuna zemin hazırlayan faktörlerin ardından Basel Kriterlerinin 1974 yılında başlayan öyküsünün bugüne kadar gelişiminden, Basel I(Basel Sermaye Uzlaşısı) ve Basel II'nin farklarından bahsedilecektir. Ayrıca Yeni Sermaye Uzlaşısı, kısaca Basel II olarak anılan uzlaşmayı oluşturan üç yapısal blok; asgari sermaye gereksiniminin belirlenmesi, denetim otoritesinin gözden geçirmesi ve piyasa disiplini genel hatları ile tanıtılacaktır.

İkinci bölümde öncelikle risk ve risk yönetimi kavramı ile risk yönetiminin gelişiminin anlatılmasının ardından risk yönetiminin önemini gösteren yaşanmış olaylara örnekler verilecektir.

Üçüncü bölümde, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riskten oluşan ve Basel II'nin en geniş yapısal bloğu olan asgari sermaye gereksinimi standart yaklaşımlar çerçevesinde teknik ayrıntılara girmeden tanıtılacaktır. Standart yaklaşım üzerinde durulmasının sebebi, BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu) Araştırma Dairesi tarafından Temmuz 2005 yılında yapılan 1.Anket Çalışmasının sonuçlarına göre, sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında büyük bir çoğunluk diyebileceğimiz bankacılık sektörünün toplam aktifinin %79'unu oluşturan 42 bankanın alt yapısının standart yaklaşımlara uygun olmasıdır.

Basel II'nin getirdiği en önemli değişiklik asgari sermaye gereksiniminin hesaplanmasında risk ağırlıklarının bağımsız derecelendirme kuruluşlarının değerlendirmelerine göre belirlenmesidir. Derecelendirme borçlunun

yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesini ölçen bir araçtır. Sermaye piyasalarının güvenilirliği ve sağlıklı gelişimi için temel ve zorunlu bir unsur olan derecelendirme, ülkenin resmi denetim otoritesince belirlenen derecelendirme şirketlerince yapılır. Basel II'deki önemi sebebiyle dördüncü bölümde bu konuya değinilecektir. Bu bölümde bahsedilecek diğer bir konu da Basel II ile uygulamaya konulacak zorunlu faktörler sebebiyle firmaların yöneldiği alternatif finansman yöntemleri arasında önemi artan bir seçenek haline gelen Kredi Garanti Fonları'dır. Ayrıca ülkemiz bankacılık sisteminde kullanılması planlanan yöntemlere dair BDDK Araştırma Dairesi tarafından Temmuz 2005'de yapılan 1. Anket Çalışmasının sonuçları ile Basel II' nin uygulamaya konması halinde ülkemiz bankacılık sektörü üzerine muhtemel etkilerine değinilecektir.

Sonuç olarak, Basel II'nin başta bankalar olmak üzere, KOBİ'ler, sermaye piyasaları, derecelendirme kuruluşları, düzenleyici otoriteler ve genel olarak ekonomi üzerinde yaratacağı etkilerden ve sonuçlarından bahsedilerek öneri kısmı oluşturulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BASEL II DÜZENLEMESİ

Bu bölümde ilk olarak Basel Kriterlerinin oluşumuna neden olan dünyada yaşanan gelişmelere değinilecektir. Daha sonra, yeni uzlaşının 1988 yılında ilk olarak Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel I) adı ile yayınlandığı tarihten günümüze kadar geçen süre içindeki hikayesi ile Basel I ile Basel II'nin farklılıkları anlatılmasının ardından Basel II'yi oluşturan üç yapısal blok genel hatları ile tanıtılacaktır.

1.1. Basel Kriterlerinin Oluşumuna Sebebiyet Veren Gelişmeler

Bu bölümde 1974 yılında "Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi" adı altında ortaya konulan Basel Kriterlerinin öyküsünün ardında, dünyada yaşanan gelişmelere değineceğiz. Özellikle 1960 ve 1970'li yıllarda yaşanan, küreselleşme ve finansal liberalizasyona yol açan üç gelişme üzerinde duracağız.

Küreselleşme;başlangıcı ortaçağdaki coğrafi keşiflere ve sanayi devrimine dayanan, genel olarak ülkeler arası iletişimin artması, farklı ideolojilerden kaynaklanan kutupların çözülmesi, kültür ve inançların sınırları aşarak daha çok birbirine benzemesi olarak ifade edilebilir. Ekonomik yönden ele alındığında ise, küreselleşme; mal, hizmet ve işgücünün küreselleşmesi ulusal ekonomilerin giderek artan şekilde bütünleşerek tek mali pazar haline gelmesidir. 1980 sonrası dönemine ait olan ve yine bu dönemde hız kazanan mali küreselleşme ise mali liberalleşme ile hız kazanmıştır. Finans piyasalarında, sermaye piyasalarında ve ticaret engellerinde devlet müdahalesinin kaldırılması anlamına gelen mali liberalleşme ile yurt içi piyasalar dünya piyasaları ile bütünleşmeye başlayarak tek bir mali pazara dönüşmüştür. Ülkeye giren sıcak para akışını kontrol altında tutmayı amaçlayan yasal düzenlemelerin kaldırılması anlamına gelen sermaye piyasalarının liberalleşmesi ise muazzam faydaların yanında yaşanan bir çok krizde önemli bir

etken olmuştur. Piyasaların birleşerek tek bir mali pazar haline gelmesi, dünyanın bir bölgesinde yaşanan bir sorunun farklı bir bölgedeki piyasa ve yatırımcılara hemen yansması sonucunu doğurmuştur.

Küreselleşme ve finansal liberalizasyona yol açan gelişmelerin başında Bretton Woods sisteminin çöküşü gelmektedir.

1944 yılında, 44 ülkenin katılımı ile düzenlenen Bretton Woods (BW) konferansı sonucu kabul edilen BW sistemi, ayarlanabilir sabit kur modeline dayanmaktaydı. Savaş yıllarındaki yoğun sermaye girişi sebebiyle dünyadaki altın rezervlerinin yarısından fazlası ABD’de toplandığı için doğal bir sonuç olarak, ABD dışındaki tüm üye ülkeler paralarını resmi kurdan dolara endekslemişlerdi. ABD ise parasını 1ons=35\$ fiyatından altına bağlamıştı. Dolaylı da olsa altına dayalı sistemde ulusal paraların dolar karşısında dalgalanma marjı +/-%1 olarak belirlenmişti. Bu sistemde dolar altına bağlı ve değeri sabit bir paraydı. ABD’nin dünya ekonomisindeki ağırlığına karşın Japonya ve Batı Avrupa savaş yaralarını sarmaya, yıkılan ekonomilerini onarmaya çalışıyordu. Onarım konusunda ihtiyaç duydukları fonları sağlayan tek ülke ABD idi. Dolayısı ile bu ülkelerin altın rezervleri ABD’de toplanıyordu. Bu ülkeler 1960’lı yıllarda kalkınmalarını tamamlayıp güç kazanınca ellerindeki dolarları Amerika’nın merkez bankası konumundaki Federal Reserve Bank’a arz ederek altına çevirmeye başladılar. 1950’li yılların sonunda ABD’nin dış açıklarının yarattığı dolar bolluğu ve altına hücum sonucu dolar spekülasyon baskısı altına girdi ve 1973 yılında dalgalanmaya bırakıldı. Böylece “*Sabit kur sisteminde devlet tarafından üstlenilen kur riski, kurların dalgalanmaya başlamasıyla özelleşmiş oldu. Önemli bir döviz kuru riski ile karşı karşıya kalan özel sektör, bu riske karşı korunmak için portföy çeşitlendirmesine gitme ve buna yönelik olarak geliştirilen finansal yenilikleri satın alma ihtiyacı hissetti. Bu ihtiyaç, piyasaların liberalizasyonunda temel unsur idi.*”¹

Finansal liberalleşmeye neden olan en önemli etmen olan europara piyasası; bir ulusal paranın, onu çıkartan ülke sınırları dışında oluşan piyasasına verilen isimdir. Bu aynı paranın iç ve dış piyasaları arasındaki rekabet demektir. Örneğin bir Amerikan bankasının Alman bankasında tuttuğu dolar fonları europara fonları kapsamındadır. Bu piyasalarda faiz oranları tamamen arz ve talep güçlerine göre belirlenir ve hiçbir ülkenin yetki alanına girmez.

¹ Joan Eatwell and Lance Taylor, **Global Finance at Risk**, The New Pres, New York, 2000, s-2

İkinci Dünya Savaşı sonrası yoğun bir şekilde onarım faaliyetlerine girişen Batı Avrupa ülkelerinin başvurabileceği en önemli kaynak New York piyasasıydı. Fakat ödemeler bilançosu açıklarının önemli rakamlara ulaşması ve altına hücum sonrası altın rezervlerinin erimeye başlaması ile yüklü sermaye çıkışlarından endişe duymaya başlayan Kennedy yönetimi 1963 yılında Amerikalıların satın aldığı yabancı tahviller üzerine “faiz eşitleme vergisi “ koydu. Bu işe yaramayınca da Amerikan bankalarının yabancılara açtığı kredileri sınırlamaya dayanan bir takım tedbirler uygulamaya koydu. Bu kısıtlamalardan kurtulmak için Amerika bankaları yurt dışındaki şubelerini hızla arttırdılar. Bu piyasaların gelişmesinde, ABD’deki kısıtlayıcı yasal düzenlemelerin dışında önemli maliyet avantajına sahip olmaları,ölçek ekonomilerine olanak vermeleri, tarafların güvenilir olması gibi sebepler de etkili olmuştur. Sovyetler Birliğinin dolar rezervlerini ABD kontrolünden uzak tutmak için Avrupa bankalarına yatırmalarını da europara piyasalarının gelişimine katkı olarak eklemek gerekir².

“Europara işlemleri sayesinde, piyasa oyuncuları, mevduatlarını, kredilerini ve yatırımlarını, faiz oranlarındaki ve döviz kurlarındaki değişiklikler karşısında, bir paradan diğerine aktarma imkanına sahip olduklarını gördüler. Bankaların europara piyasalarına müracaat ederek buralardan borç alabilmeleri ya da buralarda ödünç verme imkanına kavuşmaları, merkez bankalarının para ve kredi arzını kontrol etmelerini güçleştirdi. Ülkelerin bu durumda giderek etkinliği azalan kontrolleri kaldırıp finansal piyasalarını liberalleştirmeleriyle, sabit kur sistemini sürdürmek isteyen ülkeler bunların olmadığı europara piyasalarına doğru sermaye çıkışıyla karşı karşıya kalıyordu.”³

1973 Yılında petrol fiyatlarının 4 kat artması ile petrol gelirlerinde önemli bir artış olan petrol üreticisi ülkeler ellerindeki fazla parayı europara piyasalarına yatırmaya başladı. Bu fonlar petrol tüketicisi ülkelere borç olarak verildi. Ağır petrol faturalarını ödemek için uluslar arası bankalardan borçlanmaya başlayan az gelişmiş ülkeler 1980’li yılların başında ödemelerini yapamayacaklarını ilan etti. Bu borçlar uluslar arası bankalardan sağlandığı için buna uluslar arası bankacılık krizi de denebilir.

² Halil Seyidoğlu, **Uluslar arası Finans**, Güzem Can Yayınları, İstanbul, 2003, ss. 296-298.

³ Ünal Çağlar, **Döviz Kurları Uluslararası Para Sistemleri ve Ekonomik İstikrar**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2003, s.50

Bahsi geçen gelişmeler sonucunda finansal piyasaların karşılıklı bağımlı hale gelmesi ve piyasalardaki değişkenliğin (volatilite) artması ile piyasalardaki belirsizlik ve riskler arttı. İktisadi etkinliğin azalmasına neden olan piyasalardaki değişkenlikten korunmak için karmaşık yapılı, korunma amaçlı türev enstrümanlar gelişti. Bunların dışında kredi fonlarındaki artış bankacılık sektörünün uluslar arası arenada diğer bankalarla ve bankacılık sektörü dışındaki finansal kurumlarla rekabeti sonucu ulusal ve uluslar arası bankacılık sisteminin yapısalını derinden etkiledi.

Bütün bu gelişmeler bilgisayar ve haberleşme teknolojilerindeki devasa gelişmeler ile birleşince ülkeler arası mesafeler anlamını yitirmiş ve dünya küresel bir köy haline gelmiştir. Milli ekonomi anlayışı giderek anlamını yitirmiş ve ülke ekonomileri birbiri ile entegre olmuş durumdadır. Ülkelerin kaderi birbirine bağlı hale gelmiş olup ülkeler kendi başlarına krizlerin üstesinden gelme ya da risklerden korunma imkanına sahip değildir. Tayland'da başlayan Asya krizinin Latin Amerika'ya kadar yayılması buna en iyi örnektir. Bütün bu gelişmeler finansal istikrarı sağlama, krizleri önleme gibi hususlarda uluslar arası işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle uluslar arası tarafsız düzenleyici bir kuruluş gözetiminde dünya çapında kabul gören bazı standartların geliştirilmesi gereği ortaya çıktı. Bu konudaki bilinen en geniş düzenleme, tüm dünyada uluslar arası sermayenin yeniden yapılandırılması anlamına gelen, BIS bünyesindeki Basel Komitesi tarafından oluşturulan Basel Kriterleridir.

1.2. 1988'den Bu Güne Yeni Uzlaşının Gelişimi

Adını İsviçre'nin Basel kentinden alan Basel Komite (Bankacılık Düzenleme Denetim Uygulamaları Komitesi), 1974 yılında, merkez bankalarının bankası konumundaki BIS (Uluslararası Ödemeler Bankası) bünyesinde, G-10 ülkelerinin merkez bankası başkanlarınca oluşturulmuş uluslar arası bir kurumdur.

Başlangıçta farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbiri ile uyumlu hale getirerek, uluslar arası bir sektör standardı oluşturmak üzere, 1988 yılında, Basel I olarak anılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı olarak yayımlanmıştır. Basel I ile kredi riskine yönelik çalışmaların sonucunda, bankaların krizlere karşı mali bünyelerini sağlamlaştırmak için sermayelerinin riskli aktiflere oranının %8 den az olmamasını gerektiren sermaye yeterliliğini oranı kabul edilmiştir.

Bir bankanın batması halinde mevduat sahiplerinin karşılaşılabileceği muhtemel maliyetleri minimuma indirmek için tutulması gereken asgari sermaye üzerinde yoğunlaşan Basel I, farklı faaliyet alanı olan tüm bankalara aynı şekilde uygulanması ve sadece beş farklı risk ağırlığı kullanılması gibi sebeplerle riske duyarlılığı düşüktür. Basel I ile, banka aktifleri ve bilanço dışı işlemleri farklı risk sınıflarına ayrılmakta ve her sınıfa karşılık gelen risk ağırlıkları, %0, %10, %20, %50, %100 ile çarpılarak hesaplama yapılmaktaydı.

Riske duyarlılığı düşük olması sebebi ile eleştirilse de basit ve kolay uygulanabilir olması sebebiyle özellikle gelişmekte olan ülkelerde benimsenmiştir. Eleştirilere rağmen 100'den fazla ülkede uygulanmakta olan Basel I, adil rekabet ortamını teşvik etmesi ve minimum %8 asgari sermaye gerektirmesi sebebi ile finansal istikrarın güçlendirilmesine önemli katkıda bulunmuştur. Basel II'deki asgari %8 sermaye şartı 19.10.2005 tarih 5411 sayılı bankalar kanununun 45. maddesinde vurgulanmıştır. *"Bu kanunun uygulanmasında maruz kalınan riskler nedeniyle oluşabilecek zararlara karşı yeterli özkaynak bulundurulması sermaye yeterliliğini ifade eder. Bankalar, kurum tarafından düzenlenecek yönetmelikte öngörülen usul ve esaslara göre yüzde sekiz oranından az olmamak üzere belirlenecek sermaye yeterliliği oranını hesaplamak, tutturmak idame ettirmek ve raporlamak zorundadır."*⁴

Sektörde ortaya çıkan gelişmeler, yaşanan krizler sonucunda bankaların finansal yapılarında piyasa riskinin önemli rol oynadığı anlaşılınca 1996 yılında sermaye yeterliliği hesabına piyasa riski de dahil edilmiştir.

Basel I'i temel alan sermaye yeterliliği ölçüm yöntemleri 3182 sayılı Bankalar Kanununa ilişkin 6 no'lu tebliğ (26.10.1989, 20324 sayılı resmi gazete) ile ülkemizde de uygulamaya konulmuştur. 10.02.2001 Tarih, 24314 sayılı resmi gazete, 31.01.2002 tarih, 24654 sayılı resmi gazete, 01.03.2003 tarih, 25035 sayılı resmi gazetede yayınlanan yönetmelikler ile de piyasa riski ölçümleri, sermaye yeterliliği ölçümlerine dahil edilmiştir

Bir çok ülkede farklı şekilde uygulanan risk yönetimi sistemlerini tekdüze hale getiren Basel I'in finans, risk yönetim, bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve özellikle Asya krizi sonrası yetersiz kaldığı görülmüştür. Beş Asya ülkesinde (Endonezya, Kore, Malezya, Filipinler, Tayland) makroekonomik büyüklüklerde krize

⁴ Cüneyt Sezgin, "5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Paneli", **Bankacılar Dergisi**, TBB, Sayı:55, 2005, s.12

neden olacak bir problem gözükmezken temmuz 1997'de Tayland bahtının devalüe edilmesi ile başlayan Doğu Asya Krizinin ardından Basel I'i revize etme ihtiyacı hissedilmiştir.Sağlam bir bankacılık sisteminin olmaması, kırılğan bankacılık yapısı, denetim ve gözetim eksikliği Doğu Asya krizinde önemli rol oynayan faktörlerdir.

Basel I'in, tek bir risk ölçüm yöntemine odaklanması, her banka için aynı ölçütlerin kullanılması, vade unsurunun, hassas risk ölçümünün gözardı edilmesi gibi eksiklikleri sonucunda revize edilerek taslak halinde Basel II olarak 2001 yılında yayınlanmıştır. Basel II'nin temel amacı sermaye ile risk arasındaki ilişkiyi güçlendirmek, piyasa disiplini oluşturmak, kredi mekanizmasının etkin şekilde çalışmasını sağlamak ve sonuçta küresel düzeyde finansal istikrarı sağlamaktır.Risk ölçümü ve yönetimi becerilerini geliştireceğini düşünülen Basel II bankaların maruz kaldığı üç temel risk olan, kredi, operasyon ve piyasa riski dışında faiz oranı likidite, konsantrasyon, dönemsel ekonomik riskler gibi risklerin de ölçülmesi, izlenmesi ve yönetilmesi gerekliliğini vurgular.”*Basel II, risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finansal sektörün oyuncularını arasındaki asimetric bilginin minimize edilmesi ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesini hedeflemektedir.*⁵ Basel II ile denetim ve gözetimin kapsamı genişletilmiş, şeffaflığı artıran düzenlemeler yapılmıştır.

“4389 sayılı bankalar kanunu ile bankaların etkin bir iç denetim ve risk yönetimi sistemi kurulmasıyla ilgili düzenlemeler kanuna girse de 5411 sayılı kanuna göre daha genel kalıyordu.5411'deki en önemli değişikliklerden biri denetim komitesinin zorunlu hale getirilmesi ve görevlerinin tanımlanması risk yönetimi, iç kontrol ve iç denetim sistemlerinin organizasyonel yapısı ve görevleri ilk defa kanunla detaylı bir şekilde tanımlanıyor.Sermaye yeterliliği ile ilgili olarak %8 kanun maddesi olarak koyuldu.Ancak BDDK bu oranı arttırabilir.”⁶

Ülkemizde hemen hemen hiç olmayan riske dayalı fiyatlamayı getirecek olan Basel II'nin ilk yayınlanmasından sonra öneri metni ile ilgili sekiz değişik çalışma yapılmış ve genel bankacılık sektörünün yorum getirmesi istenmiştir. Bu yorumlar ülkelerin denetim otoriteleri ve bankalarca yapılmıştır. 31 Mayıs 2001'de görüş bildirme sürecinin ardından yapılan düzeltmeler temel bir değişiklik getirmemiş olup risk ve sermaye arasındaki bağın daha kuvvetli ilişkilendirilmesini hedeflemiştir.

⁵ BDDK, **Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci**, Ankara 2005, s.4

⁶ Sezgin,a.g.m., s.26

“5411 Sayılı Bankalar Kanununda risk yönetimi konusunda uluslar arası gelişmeler ve uygulamalarla uyumlu düzenlemeler yapılmıştır.Bu düzenlemeler çerçevesinde bankalar modern risk yönetimi sistemlerini kurma yolunda çaba harcamaktadırlar.Yakın dönemde boyutu ve teknik yeterlilikleri konusunda önemli çalışmalar yapılmaktadır.Bankalarımız konuya çok ciddi kaynaklar ayırmış, uluslar arası uzmanlıktan da yararlanmışlardır.Risk yönetimi artık Türk bankacılık kültüründe oturmuş bir kavramdır.”⁷

BDDK, Basel II kapsamındaki bankaların kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulamanın 2009 yılı başına ertelendiğini bildirmiştir.Yapılan açıklamada Basel II'nin Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 14 haziran 2006 tarihli 2006/48 ve 2006/49 sayılı direktifleri Avrupa Birliği müktesebatına dahil edilmiştir.BDDK, tarafından Basel II'nin Türkiye'de faaliyet gösteren bankalarca da uygulanması zorunluluğunun bir program dahilinde başlatılması öngörülmüş ve buna ilişkin bir yol haritası kamuoyuna açıklanmıştır.Bu kapsamdaki çalışmaların AB müktesebatına dahil edilmesi ile BDDK'nın uygulamaların AB muktesabatı esas alınarak yürütülmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.Operasyon riskinin dahil edilmesi, kredi riskinin belirlenmesinde ise teminatın niteliğinin değil derecelendirme sonuçlarının esas alınması ve üye ülkelerin mevzuatlarını tamamlayıp 01.01.2007'den itibaren uygulamaya geçmeleri öngörülmüştür.Ancak bir çok AB ülkesi bu süreçleri henüz tamamlayamamıştır. Bahsekonu standartların uygulanmasını zorunlu hale getirecek hükümleri içeren yeni Türk Ticaret Kanunu tasarısı yasalaşmamıştır.Nitekim reel sektör kuruluşlarının temsilcileri tarafından da bu durum gerekçe gösterilerek söz konusu derecelendirme uygulamalarının ertelenmesi yönünde taleplerde bulunmaktadır.Diğer taraftan, halen kredi riskinin hesaplanmasında yüzde sıfır risk ağırlığı uygulanmakta olan bankaların yabancı para cinsinden devlet iç borçlanma senetlerinin ve gerekse Merkez Bankası nezdinde alacaklarının da ülke kredi notuna dayalı olarak riske edilmesi gündeme gelecektir.Söz konusu durum bankaların bu çerçevedeki aktif kalemleri içinde daha fazla sermaye tahsis etmeleri zorunluluğu doğuracak ve sonuçta para ve maliye politikalarının uygulanmasını etkileyecektir.Belirtilen talepler dikkate alınarak, bankaların sermaye yeterliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulamanın 2009

⁷ Ersin Özince, “Finansal İstikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri”,**Bankacılar Dergisi**, Sayı:53, 2005, s.19

yılı başına ertelenmesi ve derecelendirme esaslı hesaplamasının sadece gösterge amaçlı yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.⁸

1.3. Basel II'nin Basel I'den Farkları

*Basel I ile OECD üyesi ülkelere tanınan ayrıcalık kaldırılmıştır. Yani OECD üyesi ülkelerin hükümetleri %0 risk ağırlığına tabi tutulurken, OECD üyesi olmayan ülkelere %100 risk ağırlığı öngören (club rule) yaklaşımı kaldırılmıştır.

*Basel II 'deki en önemli değişiklik risk ağırlıklarının bağımsız derecelendirme kuruluşlarının değerlendirmelerine göre belirlenmesidir.İleri yöntemlerde bankalar bankacılık denetim otoritesinden izin alarak kendi değerlendirmelerine göre verdikleri notları da kullanabilmektedir.

*Basel I'de yer verilmeyen sermaye yeterliliğine ilişkin bilgilerin detaylı bir şekilde kamuya açıklanması zorunluluğu

*Basel I'de kredi ve piyasa riski esas alınırken Basel II ile birlikte kredi riskinin hesaplanması farklılaştırılmış ve bu iki riske operasyonel risk ilave edilmiştir.

*Bankaların denetim ve gözetimine özel önem atfeden Basel II'de bankaların kendilerini ve sermaye yeterliliklerini değerlendirmeleri ve bunun da bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir.⁹

*Basel II ile beklenmedik riskler için de karşılık ayrılması yanında beklenmeyen riskler için de sermaye ayrılması gerekmektedir.

* Basel II, ulusal tercih sebebi ile daha esnek bir yapıya sahiptir.

* Basel I'de bankanın maruz kaldığı kredi riski varlıkların ve bilanço dışı işlemlerin 5 kategoriye ayrılması ve her kategoriye karşılık gelen %0, %10, %20, %50, %100 oranlarından biri ile çarpılarak hesaplanmaktaydı. Risk ağırlığının 5 seçenikle sınırlandırılması Basel I in riske duyarlılığını düşürmesi sebebiyle bu uygulamaya son verilmiştir.

⁸ http://www.forumgazetesi.com/haber_detay?haber_id19900 (25.07.2007)

⁹ BDDK, Araştırma Dairesi, "10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı", Ocak 2005, s.2

*Basel I den farklı olarak BCBS, operasyonel risk ve piyasa disiplini ayrı birer disiplin olarak kabul etmiştir.

Basel II, Basel I'e göre bir dizi yenilik getirirse de temel ilkeler anlamında farklı bir oluşum sergilememektedir. Yeni taslak 1988'de kabul edilen sermaye gereğinin yeniden risk temeline dayanarak belirlenmesini hedeflemektedir. Amaç değişen koşullara göre Basel I'i yeniden gözden geçirmektir.

1.4. Yeni Sermaye Uzlaşısı, Basel II

Basel II birbirini tamamlayan üç yapısal bloktan oluşmaktadır.

1-Asgari Sermaye gereksiniminin belirlenmesi (YB1)

2-Denetim otoritesinin gözden geçirmesi (YB2)

3-Piyasa disiplini (YB3)

1.4.1. Asgari Sermaye Gereksiniminin Belirlenmesi (YB 1)

Asgari Sermaye Yeterliliğinin belirlenmesine yönelik olan birinci blok, bankanın sahip olduğu riske karşılık ayırması gereken asgari sermaye tutarına ilişkin olup risk ile sermaye arasındaki bağı güçlendirmeyi amaçlar. Basel II'nin en kapsamlı bölümünü oluşturan bu bölüm kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk bölümlerinden oluşmaktadır. Bu bölümde Basel I'de yer alan asgari %8'lik sermaye yeterliliği oranı korunmuştur. Bunun anlamı bankanın alacağı her 100 birimlik risk için 8 birim sermaye bulundurmasıdır. Basel II'nin getirdiği en önemli yenilik, kredinin az ya da çok riskli olmasına göre sermaye ayrılmasıdır. Örneğin standart ölçüm yöntemlerinin kullanılması durumunda derecelendirme notu bulunmaya bir şirkete verilen kurumsal kredi için %8 oranında sermaye ayrılması gerekirken, perakende kredilerde bu oran %6'dır. Kurumsal kredilerde banka tarafından ayrılacak sermaye tutarı derecelendirme notlarına göre belirlenir. Standart yöntemde derecelendirme notu yoksa mevcut duruma göre pek değişiklik olmazken yüksek dereceli notu olan şirketlere verilen kredilerde sermaye avantajı olabilir. Basel II, kredi riskinin hesaplanmasında önemli değişiklikler getirmenin yanında Basel I'de olmayan operasyonel risk bölümünü de sermaye yeterliliği hesaplamasına dahil etmiştir.

BASEL I

Sermaye Yeterliliği Oranı (SYO)=----- > % 8

Kredi Riski + Piyasa riski

BASEL II

Sermaye Yeterliliği Oranı (SYO) = ----- > %8

Kredi R. + Piyasa R.+ Operasyonel R.

Asgari Sermaye Gereksiniminin Hesaplanmasında, kredi riskini hesaplamak için dört temel yaklaşım seçeneği sunulmuştur;

- 1- Standart Yaklaşım (Standardised Approach, SA)
- 2- Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (Simplified Standardised Approach, SSA)
- 3- Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Foundation Internal Ratings Based, IRB)
- 4- İleri Düzey İçsel Değerlendirme Yaklaşımı (Advanced IRB)

Basel I'e göre en önemli değişiklik risk ağırlıklarının hesaplanmasında bağımsız derecelendirme kuruluşlarının kullanılmasıdır. Bu kuruluşların vereceği derecelendirme notları, standart yaklaşım ve basitleştirilmiş standart yaklaşımda kullanılacaktır. Temel içsel değerlendirme ve ileri düzey içsel değerlendirme yaklaşımlarında bankaların kendi içsel derecelendirme modelleri kullanılacaktır.

Basitleştirilmiş standart yaklaşım temelde standart yaklaşımdan çok farklı olmamakla birlikte standart yaklaşımdan ayrıldığı bazı temel konular şunlardır,

- 1- SSA'da risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşları(ECAI) kullanılırken, SA'da ihracat ve kredi kurumları (ECA) tarafından verilen notlar kullanılır.
- 2- SSA'da şirketlere verilen kredilerin tamamı %100 risk ağırlığına tabidir.

- 3- Standart yaklaşımda, bankalara kullandırılan krediler için 2. seçenek olan “ilgili bankanın bağımsız derecelendirme notu yoksa kullandırılan krediler için %50 risk ağırlığı uygulanır, vade 3 aydan kısa ise minimum %20 olmak üzere bir derece düşük risk ağırlığı uygulanır” uygulaması bulunmamaktadır.
- 4- Gayrimenkul ipoteği karşılığı ticari kredilerde avantajlı uygulama bulunmamaktadır.
- 5- Teminatlarda vade ve kur uyumsuzluğuna yer yoktur ve teminatlar için sadece basit yöntem uygulanır.
- 6- SSA’da SA’ya göre geçerli teminat ve garanti türüleri azdır.
- 7- SSA’da kredi riski azaltım teknikleri içinde kredi türevi bulunmamaktadır.

İçsel derecelendirme yaklaşımları, Basel II’nin temel hedefi olan risklerle daha uyumlu sermaye hedefine daha fazla hizmet etmektedir. Bu modeller bankalara kendi derecelendirme modellerini kullanma imkanı tanır. Bu modeller bankalara daha fazla özerklik vermekle birlikte daha fazla sorumluluk yüklemektedir.

Basel Komite içsel yaklaşımların tüm bankalarda uygulanmasını beklememekte, ilk etapta uluslararası bankalara tavsiye etmektedir. Basel II’ye göre içsel yaklaşımlar aşamalı olarak uygulanabilir. Ancak ileri düzey yaklaşımları uygulayan banka tekrar standart ya da temel içsel derecelendirme yöntemine dönmek isterse bunun için resmi otoritenin izni gerekir.

İçsel derecelendirme yaklaşımlarında, kredi veren banka varlıklarını 5 gruba ayırır. Bunlar; kurumsal riskler, kamudan alacaklar, banka riskleri, perakende riskler, cari hesap şeklinde bireysel kredilere ait riskler, menkul kıymetlerden alacaklar.

Bu sınıflandırmada her risk kategorisi için kullanılan, risk unsuru, risk ağırlığı, asgari şartlar olmak üzere üç temel unsur vardır. Risk unsurları; bankalar ya da bazı durumlarda gözetim otoriteleri tarafından tahmin edilen risk bileşenleridir. Risk ağırlıkları; risk unsurlarını sermaye gereksinimine dönüştürülmesini sağlayan hesaplamalardır. Asgari gereklilikler; bankaların içsel derecelendirme yaklaşımı kullanabilmesi için karşılaması gereken asgari şartlardır.

İçsel yöntemler kullanılarak hesaplanacak sermaye yeterliliği hesaplamasında aşağıdaki risk bileşenleri kullanılacaktır.

PD - Temerrüt olasılığı

LGD - Temerrüt halinde kayıp

EAD - Temerrüt anındaki bakiye

M - Efektif vade

Temel içsel derecelendirme yaklaşımlarında, banka PD'yi kendisi tahmin ederken diğer veriler ulusal denetim otoritesi tarafından verilir. İleri düzey içsel derecelendirme yaklaşımlarında ise banka tüm verileri kendisi tahmin eder.

Bir bankanın temel içsel derecelendirme yaklaşımlarını uygulayabilmesi için kurumsal, hazine, banka ve perakende alacaklara dair minimum 5 yıllık bir veri setine sahip olması ve en az üç yıldır uygun bir derecelendirme sistemini kullandığını resmi otoriteye kanıtlamalıdır.

Parametrelerin doğru tahmin edilmesi çok önemlidir. Bir bankada parametrelerin gerçeği yansıtırken diğerlerinde düşük ya da fazla tahmin edilmesi bankalar arasında sermaye avantajı ya da dezavantajı yaratır. Bu durumda sektörün düzenleyici otoriteye güveni zedelenebilir.

Bir bankanın İDD yaklaşımını kullanabilmesi için bazı kriterlere sahip olması gerekmektedir. Bu kriterlerden başlıcaları;

- * Kredi riskinin tanımlanmış olması,
- * Derecelendirme sisteminin yeterli olması ve denetlenmesi,
- * Derecelendirme sisteminden elde edilen bulguların yeterli düzeyde kullanılması,
- * Yeterli düzeyde veri temin ediliyor olması,
- * Kullanılan modelin yetkili otorite tarafından onaylanmış olması,
- * Temerrüt olasılık tahmin yöntemi bulunmasıdır.

1.4.2. Denetim Otoritesinin Gözden Geçirmesi (YB2)

Banka ve Denetim Otoritesinin incelemesini içeren bu bölümde bankanın risk yönetimi yaklaşımı denetim otoritesince incelenir. Denetim otoriteleri bankanın sermaye yeterliliğini değerlendirir ve daha fazla sermayeye ihtiyaç olup olmadığı belirlenir. Denetim otoriteleri gerektiğinde asgari sermayenin üzerinde de sermaye tutulmasını talep edebilir ya da asgari sermayenin altına düşmemesi için kar payı dağıtımında kısıtlama, sermaye artırımı gibi önlemler isteyebilir.

Bankanın ilk blokta kullandığı yaklaşım ikinci bloğa uyum açısından çok önemlidir. Bu uyumun sağlanabilmesi için her banka kendi risk profili ve stratejilerine uygun sermaye yeterliliğini değerlendireceği bir süreçte sahip olmalıdır. Ayrıca denetim otoriteleri ihtiyati sermaye rasyolarına ait uyumları da gözden geçirmelidir. Bunun için bağımsız denetim raporları, banka yönetimi ile görüşme, yerinde denetim gibi yollara başvurulabilir.

Bütün bunların sonucunda ekonomik sermaye kavramı Basel II'ye girmiş bulunmaktadır. Ekonomik sermaye, bankaların faaliyetlerini en etkin düzeyde yapacağı sermaye olup yasal sermayeden farklı olabilir. Ekonomik sermaye beklenmeyen kayıplara karşı tampon görevi görür. Bir banka kendi risk değerlendirmelerine dayanarak gözetim ve denetim yetkisinin gerekli kıldığı asgari sermaye üzerinde sermaye miktarı bulundurulabilir. Denetim otoritesinin amacı yasal sermayeyi ekonomik sermayeye yaklaştırmaktır.

Sermayenin bankacılıktaki işlevi, faaliyetlerini daha etkin şekilde gerçekleştirmektir. Sermaye ayrıca kredibilitiyi arttıran bir etken olup likidite açısından bankanın gücünü arttırarak kriz zamanlarındaki ani mevduat çıkışlarını telafi ederek risklerden doğan zararı karşılamalıdır.

1.4.3. Piyasa Disiplini (YB3)

“Üçüncü Yapısal Bloкта ana hedef piyasa disiplininin sağlanmasıdır. Bankaların sahip oldukları sermaye ile sermaye yeterliliği ve risk değerlendirme yöntemleri dahil olmak üzere önem arz eden konularda kamuya açıklama yapma gerekliliğini ortaya koyan üçüncü blokla, bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi ve bu yolla şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir. Üçüncü yapısal

bloкта belirlenen açıklama standartlarının ulusal muhasebe standartları ile uyumlu olması ve bu standartlar ile çelişki içermemesi sağlanmaya çalışılmıştır.”⁽¹⁰⁾

Bir bankanın sermayesinin yeterli düzeyde olduğunu garantilemesi açısından önemli rol oynayan piyasa disiplini etkin kamuoyu bilgilendirmeleri ile piyasa iştirakçilerinin bankanın sermaye yeterliliğini değerlendirmelerine imkan tanıyarak bankaların faaliyetlerini sağlam, güvenilir ve etkin bir şekilde yürütmeleri için teşvik sağlamaktadır.

Basel II, üçüncü temel dayanak olan piyasa disiplini ile şeffaflığı arttırarak bankacılık sektörüne sermaye hususunda bazı tavsiyelerde bulunmayı amaçlar. Ayrıca şeffaflığı ve güveni teşvik ederek diğer iki dayanağı desteklemektedir. Böylece piyasa bir banka hakkında gerekli değerlendirmeleri doğru şekilde yapma imkanı bulur.

Sermaye yapısı, bileşenleri ve özellikleri hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi, bir bankanın zararlarını tazmin edebilme gücünün bilinmesi açısından önem taşımaktadır. Bilgilendirme sermaye araçlarının zararı telafi etme kapasitesi hakkında fikir vermeli ve bankanın sermaye yeterliliği analizini etkileyecek her koşulu kapsamalıdır.

Bilgilendirmenin çerçevesini önemlilik kavramı oluşturur.”*Unutulması veya yanlış biçimde ifade edilmesi durumunda ekonomik kararlarını oluşturmak için bu bilgiye güvenen bir kullanıcının değerlendirmelerini veya kararını değiştirecek veya önemli ölçüde etkileyecek olan bir bilgi önemli olarak kabul edilecektir.*”⁽¹¹⁾

Bir banka; aktiflerin, pasiflerin değerlemesi, karşılık ayrılması, muhasebe politikaları hakkında bilgilendirme yapılmalıdır, riske maruz kalma durumu ve bu konudaki politikaları ile ilgili ayrıntılı bilgilendirme yapılmalıdır, sermaye yapısı ve bileşenleri hakkında bilgilendirme yapılmalıdır, en azından yıllık olarak konsolide bazda, sermaye yeterliliği ve sermaye rasyosu hakkındaki bilgileri kamuoyuna açıklamalıdır. Ayrıca banka ticari faaliyetlerine aktardığı ekonomik sermayenin yapısı ve kullanımı ile ilgili bilgilendirme yapması için teşvik edilmeli ve sermaye yeterliliğini etkileyen faktörler hakkında bilgilendirme yapılmalıdır.

¹⁰ BDDK, **BASEL II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci**, Ankara, 2005, s.11

¹¹BDDK, **Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı, 3.Yapısal Blok**, Ankara, Haziran 2004, s.3

Basel Komite, piyasa disiplini teşvik amacıyla bankalara kamuoyunu bilgilendirme yükümlülüğünü getirirken özellikle daha fazla inisiyatif tanınan içsel yöntem ve değerlendirmeleri kullanan bankalarda bilgilerin açıklanmasının daha önemli olduğunu vurgular.

Denetim otoriteleri, gerekli bilgilerin kamuya açıklanmasında diyalog yolu ile ahlaki iknadın para cezasına kadar çeşitli yöntemler kullanabilir. Ancak aksi durumda ilave sermaye yükümlülüğü getirmeyi önermez.

Bilgilendirme muhasebe standartlarının açıklama gereksinimleri ile çelişmemelidir. Banka, bilgileri nasıl nasıl açıklayacağı hususunda inisiyatif sahibi olmalıdır ve diğer bankalar muhasebe raporları kapsamında açıklanan bilgilere istinaden beklentilerini karşılamada bu bilgilere dayanabilmelidir.

Banka yönetiminde açıklanan bilgilerin aksi öngörülmedikçe dış denetimden geçmesi zorunlu değildir. Yıllık finansal raporlarda açıklanan bilgiler genellikle denetimden geçen bilgiler olup bunun dışında örneğin internet sitesinde yayımlanan münferit bir rapor gibi, ek bilgiler de geçerlilik şartlarını taşıyabilmek için sıkı incelemelere tabi tutulmalı ve kamuyu bilgilendirme genel prensiplerine uygun olarak onaylanmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

RİSK YÖNETİMİ

Bu bölümde öncelikle, risk ve risk yönetimi kavramlarına değinilip, ardından risk yönetiminin faydaları, ortaya çıkışı ve gelişiminden bahsedilerek, risk yönetiminin önemini gösteren dünyada ve ülkemizde yaşanmış örnekler verilecektir.

2.1. Risk Nedir

Dünyada son yıllarda yaşanan gelişmelerin ardından oluşan yeni ekonomik düzende, risk yönetimi kuruluşların başarısında rol oynayan yeni bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Değişimin getirdiği belirsizliklerle birlikte artan risklerin yönetimi önemli bir bilim haline gelmiştir. Günümüzde yönetim kavramı artık sorundan çok risk kavramına odaklanmaktadır. Risk, en basit tanımıyla; bir işleme ilişkin parasal bir kaybın ortaya çıkması ile neticelenebilecek ekonomik faydanın azalması ihtimalidir. Risk, sistematik ve sistematik olmayan risk olarak ikiye ayrılır. **Sistematik risk**, kontrol edilemeyen risk olarak da ifade edilebilir, kontrol edilemeyen olaylar sonucu oluşur ve tüm firmaları aynı yönde az ya da çok etkiler. **Sistematik olmayan riskler**, kontrol edilebilen ve firmaların bireysel ya da sektörel olarak sahip oldukları risklerdir.

2.1.1. Risk Yönetimi Kavramı

Risk ve getiri arasında uygun bir geçiş veya değişim yapılabilmesini sağlayan bir süreç olan risk yönetimi bankanın karlılığını olumsuz yönde etkileyecek risk faktörlerinin belirlenmesi, ölçülmesi ve en alt düzeye indirilmesi sürecidir. Risk yönetimi tüm banka düzeyinde uygulanmalı, farklı risk faktörlerinin birbirleri ile etkileşimleri göz önünde bulundurulmalıdır. Sorunlar oluşmadan önlemeyi amaçlayan risk yönetiminin aşamaları; en basit haliyle, riskin tanımlanması, önleyici

tedbirlerin alınması, riskin sayısallaştırılması ve kabul edilebilir risk düzeyinin belirlenmesidir.

Dünyada küreselleşmenin getirdiği değişiklikler sonucu belirsizlikler artmış, belirsizlikle birlikte riskler de artmıştır. Dünyada her birey ve firma karını, faydayı maksimize etmek için çalışmaktadır. Kazanç amaçlayan herkes için en büyük risk hiç risk almamaktır. Bu noktada, risklerden kaçmak yerine, riski alıp yönetmek önemli hale gelmiştir.

“Risk yönetimi, riskleri tamamen ortadan kaldıracak sihirli bir disiplin değildir: Risk yönetimi; potansiyel risklerin sistematik olarak değerlendirilerek, olası zararların etkisini altıncı yönde verilere dayalı karar vermeyi sağlayan bir disiplindir.”⁽¹⁾

2.1.2. İyi Bir Risk Yönetiminin Faydaları

İyi bir risk yönetiminin faydalarından bazıları; felaketleri önlemek için önceden uyarı vermesi, yönetime yapılan zaman ve yangını söndürmek için harcanan parayı azaltması, işle ilgili daha iyi kararlar alınmasını sağlaması, iş hedeflerine ulaşmada daha yüksek olasılık sağlaması olarak belirtilebilir. Ancak unutulmamalıdır ki işi büyütmek için risk almak, işi korumak için riskleri iyi yönetmek gerekir.

Bir çok danışmanlık firması organizasyonlarda bir risk yönetimi kültürünün yerleştirilmesini ve geliştirilmesini öğütler. Bu kültür bir organizasyondaki tüm birimlerin potansiyel tehlikeleri farkında olmalarını ve bir olumsuzluk karşısında eğitilmeleri ile gelişir. Büyümeye odaklanmak yeterli değildir, daha bilinçli bir risk farkındalığı geliştirilmelidir. Kredi çeken firma, borç veren banka, yatırım yapan bireyler kazanmak için risk alırlar. Ancak aldıkları riskleri iyi yönetenler kazançlı çıkar.

2.2. Risk Yönetiminin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi;

Bugünkü risk yönetiminin temelleri 17.- 19. yüzyılda aşağıda sözü edilen gelişmelere dayanmaktadır.

¹ Şenol Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Akademi Consulting & Training Yayınları, Ankara, s.8

“17. yüzyılın ortalarında ünlü Fransız matematikçisi Pascal, kendisine sorulan bitmemiş bir şans oyununda oyuncuların biri önde iken, iki oyuncu arasında payın nasıl bölüşüleceği sorusu karşısında oluşturduğu mantık ve geliştirdiği teori (bugün kullanılan olasılık teorisinin benzeridir) bugün ulaşılan risk kavramının en önemli temellerinden birini atmıştır. Bu sayede insanların ilk kez rakamların yardımı ile karar verebilip gelecek için tahminde bulunabilecekleri düşünülmüştür.”⁽²⁾

19.yüzyılda Abraham de Moivre çan eğrisini ortaya atarak standart sapmayı keşfetmesinden sonra bu gelişmelere farklı bir boyut 1952 yılında Harry Markowitz tarafından getirilmiştir. *“1950’li yıllarda Harry Markowitz esas olarak portföy yönetimine ilişkin olarak o güne değin geliştirilen düşüncelerin hep geleceğe dönük tahminler içermesine rağmen risk kavramına hiç değinmediğini tesbit etmiştir. Markowitz riski ölçme konusunda adım atarak optimal portföy oluşturma tekniklerini formüle etmiştir. Portföyü farklı yatırım araçlarına dağıtarak riski azaltmak üzerine geliştirdiği teori, sonraları “Modern Porföy Teorisi” olarak anılmaya başlanmıştır.*

“Markowitz, çalışmalarında tüm yumurtaları bir sepetin içine koymanın riskli bir strateji olduğunu, çeşitliliğin ise bir yatırımcı veya iş sahibi açısından daha güvenli olduğunu kanıtlamıştır. Bu çerçevede portföyde yer alan varlıklar arasındaki ilişkinin yönünün ve derecesinin önemi ortaya konulmuştur..”⁽³⁾

Markowitz’in teorisine 1958 yılında James Tobin tarafından en likit ve risksiz varlık olan nakit para da katılmıştır.Tobin’e göre yatırımcı kendi risk tercihine göre risksiz yatırım araçları ile riskli varlıklar arasında kendi tercihine göre portföy oluşturmaktadır.

Geçmiş Rönesans dönemine dayanan sözü edilen gelişmelerden sonra 1980 ve 1990’lı yıllara gelindiğinde,uluslar arası piyasaların küreselleşmesi ile sermayenin serbest dolaşımının önündeki engellerin zaman içinde ortadan kalkması sonucu dünya gelişmiş bir piyasa şekline dönüşmüştür. Bu gelişme de dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir sorunun başka bölgelere de yansması sonucunu getirmiştir. Bunun en güzel örneği 1997 temmuz ayında Tayland da para birimi baht ın %40 devalüe edilmesi ile başlayan kriz dünya ekonomisini tehdit eder hale gelmiştir. Ayrıca oynaklık (volatilite) denilen piyasa fiyatlarının inişli çıkışlı bir seyir

² Babuşcu, a.g.e., s.5

³ Babuşcu, a.g.e., s.6

izlemesi, belirsizlikleri dolayısı ile riskleri arttırmıştır. Finans piyasalarının küreselleşmesi ile birlikte korunma amaçlı türev ürünlerin çeşitliliği artmış, ürün yapıları daha karmaşık hale gelmiş ve bu ürünleri kullanmaktan doğan riskler artmıştır. Uluslararası rekabet artışı ile de büyük bankaların birbiri ile ve diğer finansal kurumlarla rekabete girişmeleri özellikle kredi riskini daha karmaşık hale getirmiştir.

Bütün bu gelişmeler sonucunda riskleri etkin bir şekilde yönetmek amacıyla gerekli önlemleri almak zorunluluk haline gelmiştir. Risklerden kaçınıp, dış dünyadan soyutlanmanın mümkün olmadığı dünyamızda riskten kaçmak yerine riski bilinçli bir şekilde alıp yönetmek gerekir.

2.3. Risk Yönetiminin Önemini Gösteren Yaşanmış Olaylar

Dünyada son yıllarda iyi bir risk yönetiminin uygulanmaması nedeniyle gerçekleşen krizlerden bazıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 2.1 Dünyada Yaşanan Finansal Krizler ve Sonuçları

Tarih/Yer	Sonuç	Maliyet(mia\$)	Maliyet(GSMH%)
1990-2003, Japonya	Batık kredi, varlık değer düşüşü	550	14
1990'lar Çin	Kamu bankaları tasfiyesi	498	47
2001-2003 ABD	Kurumsal iflaslar	300	3
1984-1991 ABD	Banka iflasları	150	2,7
1998 G.Kore	Bankacılık yeniden yapılanma	90	28
1995 Meksika	Bankalara sermaye desteği	72	17
1980-1982 Arjantin	Finansal kurum iflasları	46	55
1997 Tayland	Bankacılık krizi	36	32
1977-1985 İspanya	Bankaların kamulaştırılması	28	17
1997 Malezya	Bankacılık krizi	25	35
1991-1994 İsveç	Banka kurtarma	15	4
1994 Venezuela	Banka iflasları	14	20
1994-1995 Fransa	Credit Lyonnais	10	0,7

Kaynak: Şenol Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Akademi Consulting & Training Yayınları, Ankara, s 10.

Tablo 2.2 1993-2003 Yılları Arasında Yaşanan Olaylar ve Zarar Tutarları (milyon\$)

Firma	Tarih	Zarar (milyon \$)
Worldcom	2002	103,900
Enron	2002	63,400
Global Crossing	2002	25,500
UAL Corporation	2002	25,200
Adelphia Comm.	2002	24,400
Pasific Gas	2001	21,500
Kmart	2002	17,000
Orange Country	1994	1,810
Shell Sekiyu	1993	1,580
Kashima Oil	1994	1,450
Metallgesellschaft	1994	1,340
Barings Bank	1995	1,330
Demirbank	2000	1,250
Ashanti	1999	570
Yakult Honsha	1998	523
Codelco	1994	200
P&G	1994	157
Natwest	1997	157

Kaynak: Philippe Jorion, **Value at Risk**, The New Press, New York, 2000, s.33

2.3.1. 1997 Doğu Asya Krizi

Piyasaların yoğun etkileşimine iyi bir örnek olan Asya Krizi, 1997 yılında Tayland Baht'ının %40 devalüe olması ile başlamış ve kısa sürede Malezya, Endonezya, Singapur, Hong-Kong ve Güney Kore'yi de içine alarak dünya ekonomisini tehdit eder boyuta ulaşmıştır.

Finansal piyasaların gerekli denetim ve gözetim mekanizmasından yoksun oluşu Asya Krizinin ortaya çıkmasında rol oynayan önemli sebeplerdendir. Denetim ve gözetim eksikliği şeffaflığı azaltarak finansal piyasalarda asimetrik bilginin oluşmasına ortam hazırlamıştır. Finansal sistemin etkinliğinin bozulmasının en önemli sebeplerinden biri olan asimetrik bilgi, bir piyasada işlemleri en doğru ve en sağlıklı şekilde gerçekleştirmeyi sağlayacak yeterli bilgiye sahip olmama durumu olup finansal sektördeki bilançoların bozulmasına yol açmıştır.

Daha çok finansal sektör krizi olarak nitelendirilebilecek olan Doğu Asya krizinin oluşmasında üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri de ahlaki rizikodur. Piyasadan borçlanan firmaların borçlarını zamanında geri ödeyecek şekilde faaliyetlerini yürütmemeleri halinde ortaya çıkan ahlaki risk, finansal piyasalardaki serbestleşme ve sermaye hareketlerinin artması ile ve bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılmaması sonucu önemli boyutlara ulaşmıştır.

Krizin yaşandığı Doğu Asya ülkelerinde kriz öncesi makro ekonomik verilerde bir sorun gözlenmiyordu, bütçe açığı yoktu ve enflasyon düşük durumdaydı. Ancak krizin yaşandığı ülkelerde bir takım ortak noktalar vardı. Bunların en önemlisi, hükümetin örtük ya da açık olarak finansal sektöre verdiği garantilerin sürdürülemez derecede aşırı borçlanmalara yol açmasıdır. Şirketlerin bankalardan ya da diğer finansal kurumlardan kullandıkları aşırı krediler geri dönmeyince bankacılık sistemi kurtarmanın maliyeti oldukça yüksek olmuştur.

Tablo 2.3 Doğu Asya ülkelerinde Banka Borçları/ GSYİH Oranı (1996)

1996	Banka Borçları / GSYİH(%)	Banka Borçları/GSYİH(%) 3 yıllık değişme
Endonezya	54.4	14.7
Kore	58.7	14.5
Malezya	93.1	26.9
Filipinler	48.8	89.0
Tayland	99.3	25.1
Ortalama	70.9	34.0

Kaynak: Aydan Kansu, **Türkiye 1994 ve 2001 Krizleri**, İstanbul, Derin Yayınları, 2004, s. 130

Tablo 2.4 Doğu Asya Ülkelerinde Bankacılık Sektörünü Kurtarmanın Maliyeti/GSYİH Oranı (%)

Doğu Asya (1997-1998)	%
Tayland	42
Endonezya	36
Kore	20
Malezya	21

Kaynak: Kansu, a.g.e., s.132.

Yukarıdaki tablolardan görüleceği üzere, para birimi baht'ın %40 devalüasyonu ile krizin başladığı ülke durumunda olan Tayland'da 1996 yılında banka borçlarının GSYİH'ya oranı %99.3 olarak gerçekleşmiş ve bankacılık sistemini kurtarmanın maliyeti GSYİH'nın %42'sine ulaşmıştır.

Doğu Asya ülkelerinin diğer bir ortak noktası da, bu ülkelerde büyük şirketlerin çoğunun profesyonel yönetimden uzak aile şirketleri olmasıdır. Bu şirketlerin hükümet ile yakın ilişkileri piyasadaki rekabeti ve piyasa disiplini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu da alınan kredilerin yatırıma dönüşmesine engel olarak firma iflaslarını tetiklemiş ve bankacılık sistemini krize açık hale getirmiştir.

Tablo 2.5 Doğu Asya Ülkeleri-Bankaların Özel Sektöre Açtığı Krediler(%GSYİH)

Ülkeler	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Endonezya	49.67	50.32	49.45	48..90	51.38	53.48	55.42	69.23
Kore	52.54	52.81	53.34	54.21	56.84	57.04	61.81	69.79
Malezya	71.36	75.29	74.72	74.06	74.61	84.80	93.39	106.91
Filipinler	19.17	17.76	20.44	26.37	29.06	37.52	48.98	56.53
Tayland	64.30	67.70	72.24	80.01	91.00	97.62	101.94	116.33

Kaynak: Kansu, a.g.e., s. 151.

Tablo 2.6 1986-1995 Yıllarında Beş Asya Ülkesindeki Yatırımlar (%GSYİH – Yıllık Ortalama)

Ülkeler	1986-1990	1991-1995
Endonezya	26.3	27.2
Kore	31.9	37.4
Malezya	23.4	39.1
Filipinler	19.0	22.2
Tayland	33.0	41.1

Kaynak: Kansu, a.g.e., s. 152.

2.3.2. İhlas Finans

13 Şubat 1995 tarihinde 1 trilyon ödenmiş sermaye ile kurulmuş olup faaliyetlerine 10 şubat 2001'de son verilmiştir. Hisseleri İMKB'de işlem gören ilk özel finans kurumu olan İhlas Finans, 1999 sonunda 799 personel ve 35 şube ile sektöründe lider durumdaydı.

İhlas Finans, aktiflerini 1998 yılında 58 milyon YTL'den 2000 yılında 836 milyon YTL'ye çıkarmıştır. Ancak bu büyüme varlıklarda kullanılan kredilerden, yükümlülüklerde ise toplanan fonlardan kaynaklanıyordu. İhlas'ın hatası risklerini tek sepette toplamasıydı. Varlıkların hemen hepsi kullanılan kredilerden oluştuğu için, ödememe, erken ödeme, geç ödeme gibi önemli riskler taşıyordu. Bu riskler diğer bankalar için de mevcuttur ancak diğer bankalar bu risklerini örneğin menkul kıymet alımı yaparak çeşitlendirir. Katılım bankalarında özkaynak dışında tek kaynak toplanan fonlardır. Diğer bankalar libor+spread ile sendikasyon kredisi olarak bununla uzun vadeli kredi verme imkanı bulurlar. Faiz odaklı olmadıkları için katılım bankaları buna uymaz. Katılım bankaları mudileri üç aylık süreler ile tasarruflarını değerlendirdikleri için kısa vadeli fon kullanımını teşvik ederler. İhlas'ın kısa vadeli fonları kısa vadede kullandırması olumlu olsa da bu krediler geri dönmemiştir.

Tablo 2.7 İhlas Finans Kurumu Tarafından Kullanılan/Toplanan fonlar (milyon YTL)

Milyon YTL	1996	1997	1998	1999	2000
Kullanılan Fonlar	36	103	219	533	780
Toplanan Fonlar	35	104	211	537	694
Özkaynaklar	1	3	16	29	45
Kul.Fonlar Top.Fon.+Özkaynak	%100	%96	%96	%94	%106

Kaynak: Mehmet Fehmi Eken, "Katılım Bankacılığına ait Bir Kriz Tecrübesi",
www.bankaciyiz.biz/modules.php?name=Makale&op=270(23.05.2007)

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere toplanan fonlar ve özkaynaklar 2000 yılında kullanılan fonların altında kalmıştır. Bunun sebebi, donuk kredilerin çoğalması, kar paylarından kullandırım yapılması ya da fonların grup şirketlere aktarılıyor olması ihtimali mevcut.

Altı yıl kadar bankacılık sektöründe kalan İhlas Finans Kurumunun bir risk yönetimi kültürünü sahip olmadığı açıktır. Bankacılığın fon toplayıp fon satmaktan

ibaret olmadığını anlayan katılım bankaları krizden güçlenerek çıkmış ve kredi pazarlamasından ziyade risk yönetimine ağırlık vermeye başlamışlardır.

2.3.3. Enron

Enron, 1985 yılında iki doğal gaz şirketinin birleşmesi ile kurulmuş olup, daha sonra enerji, çelik, orman ürünleri gibi endüstriyel ürünlerin ticaretine başlamış ve on yıl içinde toplam geliri 100 milyar \$ bulan bir şirket haline gelmiştir.2000 yılında toplam aktifleri 65,5 milyar \$'ı ve çalışan sayısı 19.000'i bulmuştur.

Fortune dergisinin ilk 500 şirketi arasında 10. sırada bulunan ve ABD'nin dünyaya yayılmış 7. büyük şirketi olan Enron'a yatırım yapmış yatırımcıların servet kaybı 80 milyar \$'a yaklaşmıştır.

Enron'un batışının en önemli sebebi, yasadışı muhasebe uygulamaları ile risklerini ve zararlarını iştiraklerinin mali tablolarına aktararak gizlemesidir. Bu durum hisse senetlerinin fiyatlarını aşırı derecede yükseltmiştir.2001 yılında denetçi firma durumu kamuoyuna bildirdiğinde Enron dönem faaliyeti 1 milyar \$ zarar ile sonuçlanmıştı.

Amerikan tarihinin en büyük iflası olan Enron'un başarısızlığında firmanın hem danışmanlığını yapan hem de denetçisi durumundaki Arthur Andersen şirketinin de payı bulunmaktadır. Denetim raporlarının bazılarını sakladığı için bu şirket denetim sektöründen çekilmek zorunda kalmıştır. Bu olaydan sonra ABD'deki muhasebe ve denetim kuruluşları ile bunlarla ilgili düzenlemeler, bankacılık ve finansman gibi bir çok alan sorgulanır olmuş, denetim ve danışmanlığın ayrı firmalarca yürütülmesi yönünde kararlar alınmıştır.

2.3.4. Mizuhi Securities

Japonya'da J-Com isimli bir telefon telefon şirketi hisselerini Mizuhi Securities aracılığı ile borsada arz edecekken, klavye hatası sebebi ile J.Com'un 1 hissesi 600.000 Yen'e satılacağına, 600.000 hissesinin 1 Yen'e satılma emri verilmiştir. Şirketin olayı fark edip bildirimde bulunmasına rağmen Borsa yönetimi tarafından dikkate alınmamıştır.

Operasyonel riske iyi bir örnek olarak gösterilebilecek bu olay, aralık 2005 yılında Japonya'da büyük bir aracı kurum olan Mizuhi Securities'in 27 milyar yen zararı ile sonuçlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASGARİ SERMAYE GEREKSİNİMİ

Asgari Sermaye Gereksinimi Basel II'nin en geniş yapısal bloğu olup, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk olmak üzere üç bölümden oluşur. Asgari sermaye gereksiniminin hesaplanabilmesi için öncelikle kredi, piyasa ve operasyonel riskler farklı ölçüm yöntemleri ile ölçülür ardından asgari sermaye miktarı belirlenir. Basel II'de de Basel I'de olduğu gibi asgari sermaye yeterlilik oranının %8 olması koşulu korunmuştur.

Basel II ile kredi riskinin ölçümüne ilişkin tamamen farklı iki yöntem getirilmiştir. Bunlar standart ve temel içsel derecelendirme yöntemidir. Piyasa riskinin ölçümüne ilişkin yenilik getirilmezken yeni eklenen operasyonel risk için temelde basit ve gelişmiş ölçüm yöntemleri olmak üzere iki yöntem getirilmiştir.

Çalışmamızın bu bölümünde asgari sermaye gereksinimini oluşturan kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk bölümleri standart yaklaşımlar çerçevesinde tanıtılacaktır.

3.1. Kredi Riski

Kredi, Bankalar Kanununun 11.maddesine göre,....”..Bir bankanın vereceği nakdi krediler ile teminat mektupları, kefaletler, aval, ciro ve kabuller gibi gayrinakdi krediler, satın alacağı tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulundurmaya suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette vereceği ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler, gayrinakdi kredilerin nakde tahvil bedelleri, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler ve ortaklık payları, izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu kanun uygulamasında kredi sayılır.”

Banka müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak borcunu kısmen ya da tamamen ödeyememesinden dolayı bankanın karşılaştığı durum, borçlunun kredi değerliliğinde meydana gelebilecek ani düşüşler de kredi riski

kapsamında değerlendirilir. Bu riskten doğan kayıplar, borçlunun ödemekle yükümlü olduğu miktar yanında teminatların nakde dönüştürülmesi sırasında ortaya çıkabilecek her türlü masrafı da kapsar. Gelişmiş risk yönetiminin uygulandığı ülkelerde bankalar kredi riskine karşı kredi risk sermayesi rezervi bulundururlar.

Kredi riski para ve sermaye piyasaları gelişmiş ülkelerde en önemli risk olarak kabul edilirken, gelişmekte olan ülkelerde ciddi zararlara yol açan piyasa riski yanında önemini korumaktadır. Kredi riskinin yönetimi tüm bankalar için kritik bir öneme sahiptir ve tüm bankalardaki sorunların ana kaynağıdır.

Basel II ile, kredi riski hesaplanmasında risk odaklı fiyatlama sonucu yüksek sermaye tutmayı gerektiren kredi türlerinden kaçılacak ya da fiyatları arttırılacak, kaliteli müşteri ile çalışmak önemli olacak. Mevcut uygulamada bir firma hakkında farklı bankalar farklı değerlendirme ve fiyatlama yapabilmektedir. Basel II ile birlikte kredi riskinin ölçümünde firma riski ve kredi işleminin riski belirleyici olacaktır. Firma riski, firmanın mali tabloları istihbaratı, ürünü, yöneticileri, pazar payı vb. etkenler tarafından belirlenecektir. Kredi işleminin riski ve işlemin çeşidi, vadesi, teminatı, para birimi gibi unsurlara göre belirlenecektir. Bu iki unsur sonucunda riske göre kredi fiyatlaması yapılacaktır. Bu değerlendirmeler sonucunda banka riski yüksek firmayı kredilendirdiği takdirde daha fazla sermaye tutmak zorunda kalacaktır.

“Kısaca kredi riski, herhangi bir işlemde bir tarafın karşı tarafa yükümlülüğünü yerine getirememe ihtimalinin oluşturduğu risk olarak tanımlanabilir. Daha önce belirttiğim gibi, son yıllarda uluslararası kredi piyasalarında rekabetin büyümesi, banka dışı mali kurumların aktif olarak bu piyasalara katılması ve kredi almak isteyenlerin daha düşük maliyetli krediler için sermaye piyasalarına başvurmaları kredi işlemlerinde kar marjının oldukça daralmasına neden oldu. Bu ise bankaları rekabet edebilmek için daha çok borçlanmaya zorladı. Ancak, bankalar ekonomik durumlarda ve finansal piyasalarda beklenmedik gelişmeler nedeniyle kredi temin etmede sorunlarla karşı karşıya kaldılar. Bütün bu gelişmeler getiri ve risklerin daha etkin değerlendirilmesi için yeni metodların bulunması süreçlerini getirdi.”¹

¹Gazi Erçel, “Finansal Risk Yönetimi”, **Global Finance Conference 6. Yıl Konuşması**, Bilgi Üniversitesi, İstanbul; 8 Nisan 1999

3.1.1. Kredi Riskine Ait Asgari Sermaye Yükümlülüğü Hesaplamasında Standart Yöntem

Basel Komite kredi riskine ait sermaye yeterliliğinin hesaplanması için iki ana yöntem arasında seçim yapma imkanı vermiştir. İlk alternatif, kredi riskinin bağımsız kredi derecelendirme kuruluşları tarafından verilen nota dayanarak ölçüldüğü standart yöntemdir. Diğer yöntem, önceki bölümde bahsedildiği üzere, ülkelerin denetim otoritelerinin onayına tabi olmak koşuluyla bankaların kendi içsel derecelendirme sistemlerinin kullanılmasıdır.

3.1.2. Standart Yöntemde Bankaların Kullandıkları Kredilere Ait Risk Ağırlıkları

3.1.2.1. Hazine ve Merkez Bankalarına Kullanılan Kredilere Ait Risk Ağırlıkları

Bankalar, kurulu buldukları ülkenin hazinesine ya da merkez bankasına, ulusal para cinsinden kullandıkları kredilere daha düşük bir risk ağırlığı uygulayabilir. Denetim otoriteleri bu krediler için İhracat Kredi Kuruluşlarının (İKK) belirlediği ülke riski derecelerinin kullanılmasına OECD'nin kabul ettiği yöntemi uygulaması şartı ile izin verebilir. OECD'nin yöntemi, asgari ihracat sigortası primleri ile ilişkilendirilmiş risk kategorilerini içerir.

Tablo: 3.1 Hazine ve MB'na Kullanılan Kredilere Ait Risk Ağırlıkları

Kredi Değerlendirmesi	AAA	A+	BBB+	BB+	B-	Derecelendirilmemiş
	-	-	-	-	-	
	AA	A-	BBB-	B-	B-altı	
Risk Ağırlığı	%0	%20	%50	%100	%150	%100

Kaynak: BDDK, Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı, Haziran 2004, s.33

IMF, Avrupa Merkez Bankası, Uluslar arası Ödemeler Bankası ve AB'den alacaklar için %0 risk ağırlığı uygulanabilir.

Ülkeler kendi devletinden olan alacaklarına daha düşük risk ağırlığı uygulayabilecekken YP cinsi alacaklarda bu mümkün olmayıp yukarıdaki tablo esas alınacaktır. Bu da yerel para cinsinden olan devlet iç borçlanma senetlerine olan talebi arttıracaktır.

3.1.2.2. Hazine ve Merkez Bankası Dışındaki Kamu Kurumları

Kamu kurumlarından alacaklar, ülkenin hazinelerinden olan alacaklar gibi değerlendirilebilir. Fakat kamu kuruluşlarının niteliğine göre farklı uygulamalar da olabilir. Örneğin gelirlerini arttırma güçleri varsa riski azaltıcı bazı kurumsal düzenlemelere tabi iseler ülkelerinin hazine veya merkez bankasından olan kredi alacaklarıyla aynı risk ağırlığına tabi olabilirler.

Merkezi, bölgesel veya yerel yönetimlere bağlı idari kuruluşlar veya bunların sahip olduğu ticari olmayan işletmelerden gelir yaratma gücü olmayanlar, kamusal statülerinden dolayı da müflis ilan edilmeleri mümkün değil ise, bunları bankalardan olan kredi alacakları ile aynı risk ağırlığına tabi tutmak uygun olacaktır. Merkezi, bölgesel, yerel yönetimlerin sahip olduğu ticari işletmeler, piyasada rekabet eden bir şirket ise normal ticaret şirketlerine uygulanacak risk ağırlığına tabi olmalıdır.

Yabancı para kamu borçlanma senetlerinin risk ağırlığının hesaplanmasında ülke kredi notu kullanılır.

Tablo 3.2 Hazine ve MB Dışında Kamu Kurumlarına Kullandırılan Kredilere Ait Risk Ağırlıkları

Varlıklar	Opsiyonlar	AAA+	A+	BBB+	BB+	B-	Derecelen dirilmemiş.
		-	-	-	-	-	
		A-	A-	BBB-	BB-	altı	
Diğer Kamu kurum ve kuruluşlar	Hazine benzeri	0	20	50	100	150	100
	Seçenek 1	20	50	100	100	150	100
	Seçenek2	20	50	50	100	150	100

Kaynak: Babuşcu, a.g.e., s.268

3.1.2.3. Çok Uluslu Kalkınma Bankalarına Kullandırılan Krediler

Genel olarak bağımsız kredi derecelendirmelerine dayanmasına rağmen belirli kriterleri yerine getiren çok taraflı kalkınma bankalarına %0 risk ağırlığı uygulanabilecektir.

%0 Risk ağırlığına tabi çok taraflı kalkınma bankaları;

- IBRD, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
- IFC, Uluslararası Finans Kurumu
- ADB, Asya Kalkınma Bankası
- AFDB, Afrika Kalkınma Bankası
- EBRD, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
- IADB, Amerika Kıtası Kalkınma Bankası
- EIB, Avrupa Yatırım Bankası

- EIF, Avrupa Yatırım Fonu
- NIB, Kuzey Avrupa Yatırım Bankası
- IDB, İslam Kalkınma Bankası
- CEDB, Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası

% 0 Risk ağırlığı gerektiren kriterler;

1)-Bağımsız derece notlarının büyük kısmının AAA olması,

2)-Sermaye yapısı, uzun vadeli ihracat kredi notunun AA- ya da üstü olan kamu kesimini kapsayan ya da topladığı fonların çoğu ödenmiş sermaye niteliğinde olan ve hemen hemen hiç borcu olmamalı,

3)-Ödenmiş sermaye tutarı yüksek, güçlü bir sermaye ve hissedar yapısı olmalı,

4)-Yeterli sermaye ve likidite düzeyi olmalı,

5)-Etkin bir kredi onay süreci, içsel kredi değerliliği, büyük riskler için onay koşulu, kredilerin etkin şekilde izlenmesi ve denetimi, risk yoğunlaşma limitlerinin takibi dahil katı kredilendirme koşulları olmalı,

Bu özel koşullar dışında çok uluslu kalkınma bankalarından olan alacaklarda, bankalar için geçerli olan 2. seçenek, kısa vadeli bölümü uygulamaksızın geçerli olacaktır.

3.1.2.4. Bankalara Kullanılan Krediler

Bankalardan alacaklar için iki seçenek vardır;

İlk olarak, belli bir ülkede kurulu tüm bankalardan olan alacaklara o ülkenin hazine ya da MB kullanılan kredilere uygulanan risk ağırlığından bir derece yüksek olan uygulanır.İstisnası;

Notu BB+ ile B- arasında olanlar ile derecelendirme notu olmayan ülkelerdeki bankalar için risk ağırlığı maksimum %100 ile sınırlı olacaktır.

İkinci olarak, ilgili bankanın bağımsız derecelendirme notuna göre risk ağırlığının belirlenmesidir. Bağımsız derecelendirme notu yoksa kullanılan krediler için %50 risk ağırlığı uygulanır. Rating notu olmayan bankalardan olan alacaklara uygulanan risk ağırlığı, kamudan olan alacaklara uygulanandan daha düşük olamamaktadır. Fakat vade 3 aydan kısa ise minimum %20 olmak kaydıyla bir derece düşük risk ağırlığı uygulanır. Bu uygulama %150 risk ağırlığına tabi bankalar için uygulanmayacaktır.

Tablo 3.3 Bankalara Kullanılan Kredilere Ait Risk Ağırlıkları

Varlıklar	Opsiyon	AAA	A+	BBB+	BB+	B-	Derecelen dirilmemiş
		- AA-	- A-	- BBB-	- B-	- altı	
Bankalara Verilen Krediler	Seçenek 1	20	50	100	100	150	100
	Seçenek 2	20	50	50	100	150	50
	Seçenek 2, kısa vade*	20	20	20	50	150	20

Kaynak: Babuşcu, a.g.e., s.260.

Kısa vadeden kasıt orijinal vadesi maksimum üç ay veya daha kısa olmasıdır. Vadesi 3 aydan daha kısa banka kredileri için minimum %20'lik, bir derece düşük risk ağırlığı uygulaması Hazine ve merkez bankasına kullanılan krediler için de mümkündür.

Denetim otoriteleri bu iki tercihten birini benimseyip bankaların tümüne tutarlı bir şekilde uygulamalıdır.

3.1.2.5. Menkul Kıymet Şirketlerine kullandırılan Krediler

Bu düzenleme ile gereken denetimsel ve yasal düzenlemelere tabii olmaları şartıyla menkul kıymet şirketlerine kullandırılan kredilerde bankalardan olan alacaklar esas alınacaktır. Yeterli gözetim ve denetime tabi değışeler kurumsal kredilere ilişkin kurallar geçerli olacaktır.

3.1.2.6. Kurumsal riskler

Cirosu 50 milyon euro üzeri olan firmalardan alacaklar kurumsal risk olarak değerdendirilir. Bankalar kurumsal portföydeki firmalar için bağımsız uluslar arası derecelendirme kuruluşları tarafından verilen not ile kredi değerdililiğini kullanacaktır.

Tablo 3.4 Kurumsal Risklere Ait Risk Ağırlıkları

Derece	AAA	A+	BBB+	BB+	B-	Derecelen dirilmemiş
	-	-	-	-	-	
	AA-	A-	BBB-	B-	altı	
Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%100	%150	%100

Kaynak: BDDK, **Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı**, Haziran 2001, s.33

Ulusal denetim otoritesi dışsal derecelendirmeyi dikkate almamayı tercih ederse, derecelendirilmemiş kurumsal krediler için standart risk ağırlığı %100 olacaktır. Bu durumda o ülkenin hazine ya da merkez bankasına uygulanan risk ağırlığında daha avantajlı risk ağırlığı kullanılamayacaktır. Ayrıca denetim otoriteleri gerekli görürseler standart risk ağırlığını yükseltebilirler. Standart risk ağırlığı tercih edilirse tek bir uygulama olarak, tüm kurumsal kredilerde uygulanması sağlanmalıdır. Sigorta şirketleri de bu kategoridedir.

3.1.2.7. Parekende Riskler;

Cirosu 50 milyon euro altında kalan firmalardan olan alacaklarda eğer risk tutarı 1 milyon euro üstünde ise kobi kurumsal, 1 milyon euro altında ise kobi bireysel olarak sınıflandırılır.

Parekende portföyde yer alan firmalarda dışsal derecelendirme notu uygulanmayacak ve standart olarak %75 risk ağırlığı uygulanacaktır. Ulusal denetim otoriteleri gerekli gördükleri taktirde %75 oranını yükseltebilirler. Ayrıca bu kapsamda açılan kredinin genel portföy içindeki payını sınırlandırabilirler.

Parakende kredi sayılabilecek alacaklara dair kriterler;

*Risk gerçek kişi/kişiler ya da küçük işletmeye ait olmalı,

*Kredi kartı, KMH dahil bireysel krediler, bireysel nitelikli finansal kiralama işlemleri, küçük işletmelere kullanılan krediler ve verilen taahhütler parakende kredi sayılır. Menkul kıymetler ile konut amaçlı gayrimenkul ipotekli krediler bu kapsam dışındadır.

*Tek bir borçluya kullanılan parakende kredi tutarı 1 milyon euro'yu geçemez.

*Birbirine bağlı olduğu düşünülen küçük işletme veya şahıslara ait işletmeler tek firma olarak kabul edilir ve kullanabilecekleri kredi miktarı parakende kredi portföyünün %0,02'sini geçemez.

*Bir firma cirosu 50 milyon euro'dan düşük olsa bile eğer 1 milyon euro'dan fazla kredi kullanırsa kurumsal kobi olarak değerlendirilir ve dış derecelendirme kuruluşları tarafından verilen ratingler esas alınır.

Tablo 3.5 Standart Yönteme Göre Firmaların Sınıflandırılması

Kredi Tutarı (K)	Yıllık Satış Cirosu (C)	Sınıflandırma
K> 1.000.000 euro	C> 50.000.000 euro	Kurumsal
K> 1.000.000 euro	C> 50.000.000 euro	Kurumsal-Kobi
K< 1.000.000 euro	C> 50.000.000 euro	Kurumsal
K< 1.000.000 euro	C< 50.000.000 euro	Parekende-Kobi
K> 1.000.000 euro	C< 50.000.000 euro	Kurumsal-Kobi

Kaynak: TBB, **Türk Bankacılık Sektörü İstatistik Bilgileri**, Yayın No:238, Ankara, 2005, s.6

“Basel II ile birlikte Perakende krediler kapsamına gerçek kişiler ve kobiler girmektedir. Gerçek kişilere yönelik bireysel krediler haricinde, bir firmaya yapılan kredilendirmenin perakende sayılabilmesi için iki ön koşul ileri sürülmektedir. 1-Bir firmanın bir bankaya olan nakdi ve gayri nakdi risk toplamı 1 milyon euro'nun altında olmalıdır. BDDK'nın bu tutarları kullanıp kullanmayacağı son derece önemlidir. Perakende krediler %100 yerine %75 risk ağırlığı üzerinden değerlendirileceği için bir bankanın perakende(KOBİ) kredisi ne kadar fazla ise maliyeti o oranda düşecektir.”²

3.1.2.8. İkamet Amaçlı, Gayrimenkul İpotekli Alacaklar

İkamet amaçlı olması ve ipotek ile tam olarak teminat altına alınması durumunda kredilerin risk ağırlığı %35 olacaktır. Denetim otoritelerinin bu oranı yükseltme yetkisi vardır.

3.1.2.9. Gayrimenkul İpotekli Ticari Krediler

Son dönemlerde bankacılık sektörünün en problemlili kısmı olan ipotek karşılığı ticari krediler için prensip olarak %100 risk ağırlığı öngörülmüştür. Ancak

² Murat Beşinci, **“Kobi’ler için Kritik Bir Dönemeç: Basel II”** Bilgi Yönetimi, [http://www.bilgiyonnetimi.org/cm/pages/mkI_gos.php?nt=608\(02.07.2007\)](http://www.bilgiyonnetimi.org/cm/pages/mkI_gos.php?nt=608(02.07.2007))

gelişmiş ve iyi organize olmuş emlak piyasası olan ülkelerde, teminata alınan gayrimenkulun piyasa değerinin %50'si ya da kredinin %60'ı geçmeyen kredi diliminin %50'si oranında farklı risk ağırlığı uygulanabilir. Bu uygulamalar çok katı koşullara tabi olacaktır. Bu uygulama kapsamında yapılması gereken iki test vardır;

1)Kredi / ekspertiz oranının %60'ı ya da piyasa değerinin %50'sine kadar kullanılan gayrimenkul ipotekli ticari kredilerden doğan zararlar herhangi bir yıl içindeki ödenmemiş kredilerin %0.3'nü aşamaz.

2)İpotek karşılığı ticari kredilerden kaynaklanan zararlar herhangi bir yıl içindeki zararın %0.5'ni aşamaz.

Bu testlerden birinden başarısızlık olduğunda tercihli risk ağırlığı uygulamasına son verilecektir. Ayrıca tercihli risk uygulaması durumunda kamuoyuna bilgi verilecektir.

3.1.2.10. Takipteki Krediler

Tahsili 90 günden fazla geciken kredilerin teminatsız kısmına ait karşılıklar düşüldükten sonra kalan tutar için uygulanacak risk ağırlığı aşağıdaki gibi hesaplanır;

*Özel karşılıklar kredinin ödenmemiş kısmının %20'den az ise %150 risk ağırlığı,

*Özel karşılıklar kredinin ödenmemiş kısmının %20'sinden fazla ise %100 risk ağırlığı,

*Özel karşılıkların kredinin ödenmemiş kısmının %50'sinden fazla olması halinde %100 risk ağırlığı uygulanmakla birlikte ulusal otorite bu oranı %50'ye çekebilir.

Konut kredilerinde 90 günden fazla gecikme olduğunda karşılıklardan sonra kalan tutar üzerinden %100 risk ağırlığı uygulanacaktır. Özel karşılıklar bakiyenin %20'sinin altına inmez ise kalan tutara uygulanacak risk ağırlığı ulusal otoritenin tercihine göre %50'ye inebilir.

3.1.2.11. Yüksek Risk Kategorileri

*B- altında risk derecesi alan hazine, merkez bankası, yerel kamu kuruluşları, bankalar ve menkul kıymet şirketleri için %150,

*BB- altında risk derecesi alan şirketlerden alacaklar için %150,

*Yukarıda açıklanan takipteki krediler için %150,

*BB+, BB- arası olan uzun vadeli menkul kıymetler için %350 risk ağırlığı uygulanır.

Risk sermayesi, özel sermaye yatırımları gibi diğer aktiflere, ulusal otorite %150'den fazla risk ağırlığı uygulayabilir.

3.1.2.12. Diğer Aktifler

Diğer aktiflerin tamamı için standart oran %100'dür. Bunun dışında ulusal otoritenin tercihine bağlı olarak kurum kasalarındaki külçe altınlar ya da karşılığı olan altın sertifikaları da nakit olarak kabul edilip %0 risk ağırlığına tabi tutulabilir.

3.1.2.13. Bilanço Dışı İşlemler

Bilanço dışı risk içeren varlıklar için standart olarak belirlenen ve kredi dönüşüm oranı (KDO) denilen bir katsayı ile çarpılarak nakdi kredi eşdeğeri bulunur.

*Vadesi 1 yıldan kısa taahhütler için %20 KDO

*Vadesi 1 yıldan uzun taahhütler için %50 KDO

*Bankanın ihbarda bulunmadan kayıtsız şartsız cayabileceği taahhütler için %0 KDO

*Mal hareketinden kaynaklanan, kısa vadeli, ticari akreditifler için %20 KDO uygulanacaktır.

3.1.3. Kredi Riskini Azaltılmasına Yönelik Teknikler

Basel II ile bir bankanın bulundurması gereken sermaye miktarı derecelendirme notu yanında, risk azaltım araçları olarak ifade edilen teminat ve garantilerden de etkilenir. Kullanılan ölçüm yöntemlerinin gelişmişlik seviyesi arttıkça, kullanılabilir risk azaltım araçlarının kapsamı da genişlemektedir. Örneğin standart yaklaşımlarda sadece finansal kıymetler risk azaltım aracı olarak dikkate alınırken gelişmiş yaklaşımlarda ipotek gibi fiziksel teminatlar da dikkate alınabilir. Azaltma etkisi özellikle ileri ölçüm yaklaşımlarının kullanılması durumunda düşük kredi kalitesine sahip portföylerde önemli boyutlara ulaşabilir.

Yasal geçerlilik koşulları sağlandığı takdirde, Basel II, Basel I 'de izin verilenden daha fazla ve çeşitli kredi riskini azaltıcı teknikleri kullanma olanağı sunmaktadır.

KRA tekniklerinin kullanıldığı bir işlem için öngörülen sermaye yükümlülüğü, bu tekniklerin kullanılmadığı benzer işlemler sonucu gereken sermaye yükümlülüğünden daha fazla olamaz.

KRA teknikleri kredi riskini azaltabilir ya da transfer edebilir. Fakat bunu yaparken de yasal, operasyonel, likidite ve piyasa riski gibi riskleri de arttırabilir. Bu riskler yeterli derecede kontrol altına alınamazsa ilave sermaye yükümlülüğü öngörülebilir

Bankaların riski azaltıcı tekniklerden yararlanabilmesi için yerine getirmesi gereken asgari standartlar vardır. Bunun için öncelikle kullanılacak tüm belgelerin yaptırım gücüne sahip olması ve tüm tarafları bağlaması gerekir. Bu teknikleri kullanarak sermaye yükümlülüğünü azaltmak 3.yapısal blok olan piyasa disiplini gereklerine uyum sağlamayı gerektirir.

3.1.3.1. Teminatlandırma

Bankaların bir kredi riski yada kredi riski ihtimali olması ve bu risklerin kısmen yada tamamen güvence altına alınması durumu teminatlı işlem anlamına gelir. Geçerli finansal teminatlar gerekli sermaye miktarını azaltabilir.

Bankalar Basel II'de iki farklı yöntem ile teminatları kullanarak riskleri azaltabilirler. Bu yöntemler; basitleştirilmiş yaklaşım ve kapsamlı yaklaşımdır.

Basitleştirilmiş yaklaşım; *“Kredi riskinin teminatlandırılmış kısmı için karşı tarafın risk ağırlığı yerine teminatın risk ağırlığı esas alınır. Teminatsız kısma ise borçluya uygun risk ağırlığı uygulanır. Bu yaklaşımda teminatın kabul edilebilmesi için risk süresince rehin edilmiş olması ve en az altı ayda bir piyasa değerine göre değerlendirilmelidir. Bu yöntem ile risk en fazla %80 kadar azaltılabilir. Teminatın risk ağırlığı karşı tarafın risk ağırlığı yerine geçer.”*³ Bu yaklaşımda teminat, mevduat, hazine, merkez bankası, yerel kamu kuruluşu menkul kıymetlerinden oluşuyorsa ve piyasa değerinin %20 oranında iskonto ediliyorsa %0 risk ağırlığı uygulanabilir.

Kapsamlı yaklaşım; Bu yöntemde kredi riski tutarı ve alınan teminatın değeri piyasa hareketlerindeki değişiklikleri (volatilité) yansıtacak şekilde düzeltilir. Kredi riski ve teminat farklı para birimlerinden oluşuyorsa piyasa riskine göre düzeltilmiş teminat tutarında döviz kuru riskine karşılık aşağı yönde düzeltme gerekir.

Bankaların, kredi riski için standart ya da temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım arasındaki tercihten bağımsız olarak iki farklı iskonto yöntemine sahiptir. Birinci iskonto yönteminde standart oranlar, ikincisinde ise kendi tahminlerine dayalı iskontoları tercih ederseler bunu tüm ürünlere uygulamalıdır. Kendi tercihlerine dayalı iskonto yönteminin uygulanması denetim otoritesinin iznine tabidir.

“Bu iki yöntemden, banka bilançosunun bankacılık portföyünde ikisinden biri seçilebilirken alım satım portföyü için sadece kapsamlı yaklaşım kullanılabilir. Her iki yöntemde de kısmi teminatlandırma mümkündür. Teminat ile risk arasındaki vade uyumsuzluğuna sadece kapsamlı yaklaşımda izin verilir”. Bu yöntemde varolan riskin tamamı ortadan kaldırılabilir.⁴

³ Babuşcu, a.g.e, s.275

⁴ Babuşcu, a.g.e, s.275

3.1.3.2. Bilanço İçi Netleme

“Bilanço içi netleşme anlaşmalarının dikkate alınmasında, anlaşmaların belli şartları sağlaması halinde bankaların pasifte yer alan mevduatlarını aynı kişiye kullandığı kredilerin tutarından düşebilmesi ve bu sayede sermaye yükümlülüğünün azaltılması mümkün olabilmektedir.”⁵

Banka aşağıdaki koşullar çerçevesinde kredi ve mevduatının net tutarını sermaye yeterliliği hesaplamasında kullanabilir.

*Netleştirme sözleşmesi hukuki temele sahip olmalı,

*Taraflar aktif ve pasiflerini gerektiği anda tespit edebilecek durumda olmalı,

*Riskler izlenip kontrol altında tutulmalı,

*Risklerin netleştirilmiş halde izlenip, kontrol altında tutulmalı,

*Varlıklar, kredi riski olarak pasifler, teminat olarak ele alınır. Aynı para cinsinde iskonto oranı 0 olarak ele alınır.

3.1.3.3. Garantiler

Sermaye yükümlülüğü hesaplamalarında garantilerin risk azatım aracı olarak kullanılabilmesi için açık, dönülemez ve koşulsuz olması gerekir.1998 uzlaşısında olduğu gibi borçludan daha az riske sahip kuruluşlar garantör olarak geçerli olacaktır. Kredinin teminatlı kısmına garantörün, teminatsız kısmına borçlunun risk ağırlığı uygulanacaktır.

Garantinin kabul edilmesi için gerekli koşullar

*İlgili belgeler tarafları bağlayıcı olmalı ve sağlam bir hukuki temele dayanmalıdır.

⁵ BDDK, **Basel II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu**,Ankara 2003, s.23

*Bankanın doğrudan talep hakkı yanında, sözleşmenin ve riskin kapsamı açıkça belirlenmeli ve sözleşme koşulsuz olmalıdır.

*Banka, temerrüt halinde asıl borçludan önce garantöre başvurabilmelidir.

*Garanti, borçlunun yükümlü olduğu tüm ödemeleri kapsamakla birlikte sadece anapara için garanti verilmişse, faiz ve diğer ödemeler teminatsız sayılır.

*Garantörün garantisi açık bir şekilde belgelendirilmelidir.

Basel II'ye Göre Kabul Edilebilir Garantörler

*Borçludan daha düşük bir risk ağırlığına sahip Hazine ve Merkez Bankaları (BIS, IMF, ECB, AT çok taraflı kalkınma bankaları) ve yerel kamu kuruluşları ile bankalar.

*A- veya üstü ratinge sahip şirketler.

*Teminat altına alınan kısma garantörün risk ağırlığı, teminatsız kısma esas borçlunun risk ağırlığı uygulanır.

3.1.3.4. Kabul Edilebilir Finansal Teminatlar

Basit Yöntemde Kabul Edilen Finansal Teminatlar

1-Kredi riskini üstlenen bankadaki mevduat.

2-Altın

3-Ratingi olan Hazine, Merkez Bankası ya da aynı statüde kabul edilen yerel kamu kuruluşları tarafından ihraç edilen en az BB- notuna sahip;

* Bankalar, menkul kıymet şirketleri dahil diğer kuruluşlarca ihraç edilen en az BBB- ve üstü menkul kıymetler.

* Kısa vadeli borçlanma araçlarında en az A-3/P-3 notuna sahip tahvil ve borçlanma araçları.

4-Ratingi olmayan

- * Bankaca ihraç edilen
- * Bilinen bir borsaya koteli
- * Birinci derecede borç sayılan
- * İhraççı bankanın aynı derecedeki tüm ihraçları (en az BBB- veya A-3/P-3 ise)
- * Menkul kıymeti teminata alan bankanın BBB- veya A-3/P-3 rating notu hakkında olumsuz bir dayanağa sahip olmaması
- * Menkul kıymetin likiditesi hakkında olumlu kanaat

5-Temel bir endeks dahilindeki hisse senetleri

6-Fon fiyatlarının günlük olarak ilan edilmesi kaydıyla devredilebilir menkul kıymet müşterek yatırım fonu girişimleri ve yatırım fonları

Kapsamlı yöntemde; Bu yöntemde, yukarıda sayılan seçeneklere ek olarak, temel bir endekse dahil olmayan, ancak tanınmış bir borsada kote edilmiş hisse senetleri ve bu tür hisse senetlerini içeren devredilebilir menkul kıymet müşterek yatırım fonu girişimleri dahil edilir.

3.2. PİYASA RİSKİ

Finansal piyasaların faiz oranları ve döviz kurlarındaki değişimler sonucunda bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riski olarak tanımlanabilecek piyasa riski, geçen 10 yılda bankaların maruz kaldığı finansal risklerde ilk sırada yer almıştır. Özellikle 1996 Meksika Krizi piyasa riskinin sermaye yeterliliği hesaplarına dahil edilmesinde etkili olmuştur.

Meksika Krizi; *"Meksika'ya giren uluslar arası sermayenin hızla büyümesi, pesonun aşırı değer kazanmasına ve cari işlemler dengesinin açık vermesine neden olmuştur. Ayrıca, bütçe açıklarının finansmanında borçlanma yoluna gidilmesi ve özellikle dolara endeksli borçların devlet borçları içindeki ağırlığının artması 1994 yılının başında kısa vadeli bonoya karşı olan güvenin sarsılmasına sebep olmuştur.*

Aynı dönemde Amerika'daki faiz oranlarının yükselmesi Meksika'dan sermaye çıkışını arttırmış ve bu gelişme ülkedeki faiz oranlarının yükselmesine ve döviz rezervlerinin hızla tükenmesine neden olmuştur. Meksika krizi, 20 aralık 1994 yılında peso'nun devalüasyonu ile başlamış ve global etkisini göstermiştir.”⁶

Döviz kuru, faiz oranı, hisse senedi fiyatında oluşan dalgalanmalar sebebiyle bir bankanın alım satım portföyünün değer kaybetmesi ihtimali olan piyasa riski dört başlık altında incelenebilir.

*Kur riski

*Faiz oranı riski

*Hisse senedi portföy riski

*Likidite riski

3.2.1. Kur Riski

Yabancı para cinsinden olan alacak ve borçların Türk Lirası karşılığında muhtemel değer değişmesinden doğabilecek zarar olarak tanımlanabilecek kur riski bankaların döviz yükümlülükleri ile döviz varlıklarının eşit olmaması durumunda ortaya çıkar ve bankacılık sektörü üzerinde büyük bir tehdit oluşturur. Ayrıca bir bankanın döviz pozisyonunda bulunan yabancı paralara ait çapraz kurların değişiminden doğabilecek parite riski de bankalar için risk oluşturmaktadır

Döviz kurları ülke ekonomisi ile dünya ekonomisi arasında bağlantıyı sağlar ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan krizlerde önemli rol oynar. Türkiye’de 2000 yılında bankacılık sektörünün açık pozisyonu 1999 yılında 13.2 milyar dolar iken 2000 yılında 17.3 milyar dolara yükselmiştir. Kasım 2000’de portföyünde yüksek oranda hazine kağıdı bulunduran bir bankada başlayan likidite sıkışıklığı faiz oranlarını aşırı yükseltmiş (4 aralık 2000’de gecelik repo faizi %1275.2) ve şubat 2001 döviz krizini tetikleyerek bankacılık krizine sebep olmuştur.

⁶ Dündar Sağlam, ”Meksika, Asya ve Rusya Ekonomik Krizlerinin Mukayeseli Bir Analizi”, **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, Yıl:2003, Sayı:152, s.41

3.2.2. Faiz Oranı Riski

Faiz oranlarındaki değişimler nedeniyle bankaların sahip olduğu menkul kıymet pozisyonlarına bağlı olarak maruz kalabileceği zarar ihtimalidir.

“Farklı şekillerde ortaya çıkabilen faiz oranı risklerini řu şekilde sınıflandırabiliriz;

Yeniden Fiyatlama Riski: Aktif ve pasif kalemlerin vade ve yeniden fiyatlama zamanlarının farklılaşmasından kaynaklanan faiz oranı riskidir.

Spesifik Risk: Getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş finansal araçlardan veya hisse senetlerinden oluşan pozisyonlarda, pozisyonlardaki dalgalanmalara bağlı olmadan, bu pozisyonları oluşturan finansal araçları ihraç veya garanti eden ve ödeme yükümlülüğünü üstlenen kuruluşların mali bünyelerinden kaynaklanabilecek sorunlar nedeniyle meydana gelebilecek zarar riskidir.”⁽⁷⁾

Faizler ile menkul kıymetler ters orantılıdır.Faizler yükseldiğinde faiz taşıyan menkul kıymetin fiyatı düşer, faizler düştüğünde ise menkul kıymetin fiyatı artar.

Spesifik risk genel piyasa hareketinden ziyade, herhangi bir menkul kıymeti çıkaranın durumunda meydana gelebilecek bir risktir Bu sebeple spesifik riskler için netleştirme yapılmaz.

3.2.3. Hisse Senedi Pozisyon Riski

Bankalarda tutulan hisse senedi pozisyonlarındaki finansal dalgalanmalardan kaynaklanan riskler nedeniyle zarar etme ihtimalidir.

Bankanın portföyündeki hisse senedi borsada herhangi bir endekse kote ise, işlem hacminin yüksekliği sebebiyle riski düşük kabul edilir.

3.2.4. Likidite Riski

En genel tanımı ile bir bankanın varlıkları ile vadesi dolan yükümlülüklerin karşılamama riskidir. Bankanın portföylerinde bulunan menkul kıymetlerini nakde

⁷ Babuşcu, a.g.e, s.47.

çevirememesi sonucuyla da oluşabilir. Türkiye tarihinin yaşanan en büyük krizi olan 19 Şubat Krizi buna en iyi örnektir. *"Bu finansal kriz ile ilk defa takas açıklarını kapatamayan ve 3 milyar dolar açık veren Ziraat Bankası ve Halk Bankası sistemdeki bankalara olan yükümlülüklerini yerine getirememiştir. Bunun sonucunda alacaklarını toplayamayan ve ABD piyasaları tatil olduğu için döviz alma taahhüdünü yurtdışındaki muhabir bankalara gönderen bankalar, Merkez Bankasından döviz alamayınca, yurt dışında da yükümlülüklerini yerine getirememişlerdir. Bu durum krizin başlamasına neden olmuştur."*⁸

Bankalar likidite riskini her zaman taşırlar çünkü genelde toplanan fonlar kısa vadeli, verilen krediler ise uzun vadeli. Bir bankada varlıkların ortalama vadesi kaynakların ortalama vadesinden fazla olduğunda banka vade uyumsuzluğuna bağlı likidite riski ile karşı karşıyadır. Vade farkı uzadıkça, likidite riski de artacak olup pasifteki kaynakların vadelerinin yenilenememesi, yada muhtemel çıkışların yerine yeni kaynaklar bulunamaması durumunda likidite riski oluşur.

Likidite riski, aktifteki sabit kıymetlerin payının artması, banka hakkındaki olumsuz haberler, finansal piyasalarda yaşanabilecek olumsuzluk, güven kaybı sonucu oluşabilecek hızlı nakit çıkışı, bankanın karlılığının düşmesi, ulusal yada uluslar arası krizler gibi sebeplerle de oluşabilir.

3.2.5. Piyasa Riski Ölçüm Yöntemleri

*"17 Ocak 1996 yılında piyasa riskinin hesaplama yöntemlerine dair nihai bir belge olan"Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks"belgesi yayımlanmıştır. Buna göre bankalar, piyasa risklerinin ölçümünde ve buna bağlı sermaye gereksinimlerini hesaplamada Basle Komitesi tarafından önerilen standart modeli kullanabilecekleri gibi, belli şartları taşımaları halinde, kendi geliştirdikleri risk ölçüm ve yönetim modellerini de kullanabileceklerdir."*⁹

Standart Yöntem: Standart yöntemde her risk kategorisi (faiz riski, kur riski, hisse senedi pozisyon riski) için gerekli sermaye miktarı ayrı ayrı

⁸ TOBB, "19 Şubat Kara Çarşamba", **Ekonomik Forum Dergisi**, Sayı:3, 2001, ss. 22-23

⁹ Mustafa Duman, "Bankacılık Sektöründe Finansal Riskin Ölçülmesi ve Gözetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Value at Risk Metodolojisi" **Bankacılar Dergisi**, TBB, Sayı no:32, 2000, s.23.

hesaplanmakta olup bulunan tutarlar toplanarak toplam sermaye gereksinimi hesaplanmaktadır.

Faiz oranı riskinin, spesifik risk ve genel piyasa riski olmak üzere iki bileşeni vardır.

Spesifik risk, genel piyasa hareketinden ziyade, herhangi bir menkul kıymeti çıkaranın durumunda meydana gelebilecek risktir. Bu sebeple spesifik riskler için netleştirme yapılmaz.

Genel piyasa riskinin hesaplanmasında vade merdiveni yöntemi kullanılır. Bu yöntemde her para cinsi için ayrı ayrı tablo düzenlenir. Ticari alım satım portföyündeki menkul değerler cüzdanı, repo ve diğer türev işlemlerin döviz bazında ayrımı yapılır ve vadeye kalan sürelerine göre tablodaki uygun dilimlere yerleştirilir.

Faiz oranı riskine ilişkin ilk olarak dikey sermaye gereksinimini hesapladıktan sonra yatay sermaye gereksinimi hesaplanır. Dikey sermaye hesaplamasında, 13 farklı risk ağırlığı ile ağırlıklandırılan her bir risk unsuru, vade dilimlerinden uygun olana yerleştirilir. Her vade dilimine ait rakamlar, o dilime karşılık gelen risk ağırlığı katsayısı ile çarpılır. Eksi değerli rakamlar kısa pozisyonu, artı değerli rakamlar uzun pozisyonu ifade eder. Bu iki pozisyonda mutlak değerce küçük olan rakam üzerinden %10 dikey sermaye gereksinimi ayrılır. Aynı vade içinde sadece bir pozisyon olması durumunda, o vade dilimi için dikey sermaye gereksinimi hesaplamasında bir sonraki aşamaya geçilir.

Dikey sermaye gereksiniminde, vade açısından benzeyen ancak diğer unsurlar açısından benzemeyen finansal araçların fiyatları arasındaki ilişkiye dair değişimler dikkate alınır.

“Hisse senedi için yapılan hesaplamalarda ise hisse senetleri işlem gördükleri ülke borsalarına göre gruplanmakta ve her bir ülke için uzun ve kısa pozisyonlar belirlenmektedir. Daha sonrasında ise her bir ülke için hesaplanan net pozisyonların %8’i hisse senedi genel piyasa riskini oluşturmakta, uzun ve kısa pozisyonların mutlak değer olarak toplamlarının çeşitli kriterler çerçevesinde %2, %4, %8’i hisse senedi pozisyonu spesifik riskini oluşturmaktadır.

Kur riskine ilişkin genel piyasa riski ise her bir para cinsi bazında hesaplanan net pozisyonlar üzerinden yapılmaktadır. Net pozisyonları pozitif olan

para cinslerinin net pozisyon tutarları toplanarak uzun net pozisyonlar toplamı, net pozisyonları negatif olan para cinslerinin net pozisyon tutarları toplanarak da kısa net pozisyonlar toplamı elde edilmektedir. Daha sonra bu iki tutardan büyük olanının %8'i kur riski olarak hesaplanmaktadır.”¹⁰

Ülkemizde de 10 Şubat 2001’de “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” ile piyasa riski, sermaye yeterliliği ölçümlerine dahil edilmiştir.

3.3. Operasyonel Risk

3.3.1. Operasyonel Riskin Kaynakları

Basel II ile sermaye yeterliliği hesaplamalarına dahil edilen operasyonel risk, önceleri takas ve ödemelerin gerçekleşmeme riski olarak dar bir kapsamda ifade edilirken, bilgi işlem sistemlerinden kaynaklanan kayıp, türev araçların yaygınlaşması, deregulasyon uygulamalarının artması ile kapsamı genişletilerek yeniden tanımlanmıştır. Operasyonel risk, Basel Komitesinde verilen tanımına göre; “yetersiz ve başarısız içsel süreçlerden, personelden ve sistemlerden ya da dışsal olaylardan kaynaklanan, doğrudan veya dolaylı zarar riskidir.”

“Basel daha evvelki açıklamalarında mevcut olmayan, hangi tür kayıpların operasyonel kayıplara girdiğini tanımlamıştır.Bu hangi tür kayıp olaylarının, içsel kayıp verilerinde iş birimi bazında(ticari bankacılık, varlık yönetimi) ve olay bazında(içsel sahtekarlık, sistem hatası ve iş biriminin çalışmaması) operasyonel kayıplara dahil edileceğinin tanımlanmasıyla sağlanmıştır.Komite, şu ana kadar kredi kayıpları veri setleri içerisinde operasyonel risklerden dolayı oluşan kayıpları tescil eden ve saklayan bankaların, bu eski verileri ayrı bir data bankasına atmalarını istememekte, bunun yerine, operasyonel risk olaylarının iki defa sayılmasını engelleyici toplam mevcut sermaye ile ilişkilendirilmiş bir operasyonel risk sermaye ölçümü getirmeyi hedeflemektedir.”¹¹

Basel I’de bankalar için en önemli riskin kredi riski olduğu düşünülmüş olup, 1996 yılında Meksika krizinin ardından sermaye yeterliliğine ilave edilen piyasa

¹⁰ BDDK, **Basel II Sayısal Etki Çalışması(QIS-TR) Değerlendirme Raporu**, 2003, s.17

¹¹ H.Kaan Aksel, “Yeni Basel Anlaşması-Basel II”, **Active Finans Dergisi**, Sayı:23, Nisan 2002, s.6

riskinden sonra, yaşanan Barings, Bankers Trust, Daiwa gibi krizlerden sonra operasyonel riske olan ilgi ve bilinç artmıştır.

Bankanın her türlü faaliyetinde ortaya çıkabilmesi nedeniyle piyasa ve kredi riskinden ayrılan operasyonel risk, müşteri ilişkileri, teknoloji, sistem, güvenlik, personel, kapasite, giderler gibi bir çok farklı unsurdan kaynaklanabilecek operasyonel riski temel olarak dört kaynağa ayırabiliriz.

1-Personelden kaynaklanan operasyonel risk

2-Süreçlerden kaynaklanan operasyonel risk

3-Bilgi sistemleri kaynaklı operasyonel risk

4-Dış kaynaklı operasyonel risk

3.3.1.1. Personelden Kaynaklanan Operasyonel Risk,

Banka çalışanları bilinçli ya da bilinçsiz olarak zarara yol açabilecek işlemler yapabilirler. Usulsüz kredi, zimmet gibi bilinçli şekilde yapılan sahtekarlıkların yanında yanlış hesaba para gönderme, kasa noksanı, talimatların yanlış anlaşılması ya da unutulması gibi bilinçsiz hatalardan da zararlar doğabilir.

3.3.1.2. Süreçlerden Kaynaklanan Operasyonel Risk

İyi işlemeyen iş süreçlerinden ya da organizasyon yapısından kaynaklanan risklerdir. İş akışındaki aksaklıklar, kurum içi iletişim ya da muhasebe sisteminden kaynaklanabilir.

3.3.1.3. Bilgi Sistemleri Kaynaklı Operasyonel Risk

Yazılım hataları önemli risk teşkil etmektedir. Program hatası, yanlış hesaplanabilecek faiz, komisyon, reeskont vb. işlemler ile internet bankacılığı, ATM telefon bankacılığı gibi ürünlerin artması ile bu gruptaki riskler de artmaktadır.

3.3.1.4. Dış Kaynaklı Operasyonel Riskler

Soygun, terör, savaş, doğal afet gibi bankayla bağlantılı olmayan sebepler ile oluşabileceği gibi hükümet politikalarındaki vergi, faiz, yasal yükümlülükler sonucu da oluşabilen risklerdir. Ayrıca taşıeron ve tedarikçilerin iflası, sözleşme hükümlerine uymaması, kalitesiz hizmet gibi riskler de bu grupta değerlendirilebilir.

3.3.2. Operasyonel Riskin Ölçülmesi

Operasyonel riskin ölçülmesinin ilk aşaması olan veri tabanının oluşturulması en önemle bölümü oluşturur. Tüm bankalar kendi veri tabanlarını kendi faaliyet, yönetim, yapı vb. unsurlarına göre oluşturmalıdır. Bankalar bu şekilde kendilerine özgü operasyonel risk tanımlamalarını yapıp, nedenlerini ortaya çıkararak risk seviyelerini belirlemelidir.

Operasyonel risk ölçümünde veri tabanı oluşturulurken öncelikle zararın tanımı yapılmalı, çerçevesi çıkarılmalıdır. İkinci olarak, hangi limitin altındaki zararlar kapsam dışı bırakılacağı tespit edilmelidir. Üçüncü olarak zarar miktarı nasıl tespit edilecek ve ne tür harcamalar zarara ilave edilecek belirtilmelidir. Son olarak olası kayıplar değerlendirilmelidir. Olası kayıp, tanımı yapılmamış ve henüz veri tabanına dahil edilmemiş kayıptır.

Operasyonel riskin ölçümünde kullanılan veri kaynakları şunlardır;

*Teftiş raporları, iç kontrol ve dış denetim raporları,

*Mali sorumluluk kayıtları

*Sigorta kayıtları

*Muhasebe kayıtları

*Davalara ilişkin kayıtlar

*Kurum içi kaybın ortaya çıktığı birim raporları

Riskin ölçülmesine dair ikinci aşamada elde edilen veriler önceden belirlenmiş yöntem doğrultusunda analiz edilerek ölçüme tabi tutulur. Son aşama da ise, ölçüm sonuçları risk yönetimi yetkilileri ve banka üst yönetimince değerlendirilir.

3.3.3. Sermaye Yüklülüğünün Hesaplanması

Operasyonel risk sayısalştırılması ve ölçülmesi en zor risktir. Basel Komitesinin operasyonel riskin hesaplanmasında genel yaklaşımı, kredi ve piyasa riskinde olduğu gibi menü yaklaşımıdır.

“Bu mekanizmaya göre; basit, riske duyarsız ve kullanımı kolay ancak sermaye yükü fazla olabilen yöntemlerden karmaşık, riski sayısalştırarak ölçebilen ve kullanımı maliyetli ancak sermaye yükünü azaltan yöntemlere aşamalı geçişi sağlamaya yönelik teşvikler getirilmektedir.”¹²

Operasyonel riske ait sermaye yüklülüğünün hesaplanmasında kullanılan yöntemler;

- 1-Temel gösterge Yaklaşımı
- 2-Standart Yaklaşım
- 3-Alternatif Standart Yaklaşım
- 4-İleri ölçüm yaklaşımları

3.3.3.1. Temel Gösterge Yaklaşımı

En basit yöntem olup, maruz kalınan operasyonel riskin büyüklüğünü gösteren bir değişkenin, komite tarafından alfa olarak adlandırılan bir katsayı ile çarpılması ile bulunur. Bu yöntemde finansal değişken olarak brüt gelir(son 3 yılın ortalama yıllık brüt geliri), alfa katsayısı olarak da %15 baz alınmıştır.

Temel gösterge yaklaşımına temel eleştiri, brüt gelirin operasyonel riskin göstergesi olarak kabul edilip edilmeyeceğine yöneliktir. Ancak tüm yetersizliğine rağmen, amaca en uygun ve ortak olarak uygulanabilir olması olumlu tarafıdır. Ayrıca %15 gibi yüksek bir oranda belirlenen katsayı sermaye gereksinimi yükseltmekte bu durum da ileri yöntemlere geçiş için teşvik olmaktadır.

¹² BDDK, Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı, Risk Verilerine İlişkin Bir Değerlendirme, 2005, s.25

Brüt gelir, net faiz geliri ile net faiz dışı gelirin toplamından; karşılıklar, bankacılık portföyündeki menkul kıymet alım satım kar zararı, sigortacılık faaliyetleri ve olağanüstü kalemlerin düşülmesi ile bulunan rakamı ifade eder. Brüt gelir negatif olduğunda ise rakamın mutlak değeri kullanılacaktır.

Örnek:

Son 3 yıla ait ortalama yıllık brüt gelir: 350.480.125 – YTL

Sermaye gereksinimi = 350.480.125 x 0.15 = 52.572.018 YTL

= 52.572.018 X %8 = 4.205.761 YTL

3.3.3.2. Standart Yaklaşım

İşleyiş açısından temel gösterge yaklaşımına benzeyen standart yaklaşımda banka faaliyetleri sekiz iş koluna ayrılır. Her bir işkolu için ayrı sermaye gereksinimi hesaplanır. Bu yöntemde, her işkolundan elde edilen son 3 yıllık brüt gelirlerin basit ortalamaları, o iş kolu için belirlenen katsayı ile çarpılır. Temel mantık her bir iş kolunun maruz kalacağı riskin farklı olduğudur. Tüm iş kolları için ayrı ayrı hesaplanan sermaye tutarları toplanarak, bankanın toplam sermaye yükümlülüğü bulunur.

Negatif brüt gelirden kaynaklanan negatif sermaye diğer iş kollarındaki pozitif sermaye ile netleştirilebilir.

Tablo 3.6 İş Kolları İçin Belirlenen Beta Katsayıları İş Kolu Beta Katsayıları(%)

Kurumsal Finansman	%18
Alım Satım	%18
Ödeme ve Takas	%18
Ticari Bankacılık	%15
Acentelik Hizmetleri ve Saklama	%15
Perakende Bankacılık	%12
Varlık Yönetimi	%12
Perakende Aracılık Faaliyetleri	%12

Kaynak: BDDK, Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı, 2004

Aşağıdaki örnekte görüleceği üzere, standart yaklaşımlarda, her faaliyet koluna ait brüt gelir ilgili beta katsayısı ile çarpılarak sermaye ihtiyacı belirlenir. Daha sonra, her faaliyet koluna ait bulunan sermaye ihtiyaçları toplanıp %8'i hesaplanarak sermaye gereksinimi bulunur.

Örnek: Standart Yönteme Göre Operasyonel Risk Hesaplaması Faaliyet Kolu Beta
Brüt Gelir Sermaye İhtiyacı

Kurumsal Finansman	%18	3.000.000	540.000
Alım Satım ve Satım fal.	%18	4.750.000	855.000
Ödeme ve Takas	%18	6.200.000 1.	116.000
Ticari Bankacılık	%15	2.500.000	375.000
Acentelik Hizmetleri ve Saklama	%15	500.000	75.000
Perakende Bankacılık	%12	750.000	90.000
Varlık Yönetimi	%12	300.000	36.000
Perakende Aracılık Faaliyetleri	%12	250.000	30.000
Toplam			3.117.000
Sermaye gereksinimi			249.360

3.3.3.3. Alternatif Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımdan farklı olarak ticari ve bireysel bankacılığa ait brüt gelir rakamı yerine, aktif toplamlarının %3.5'ü kullanılmakta olup bulunan değer yine standart yaklaşımda olduğu gibi beta katsayısı ile çarpılacaktır.

Sermaye Gereksinimi =Son 3 yıla ait ort.krd.ve diğer alacaklar x 0.035 x Beta

Diğer faaliyet kolları standart yöntem ile aynı şekilde hesaplanacaktır.

Örnek: Alternatif Standart Yönteme Göre Operasyonel Risk Hesaplaması Faaliyet Kolu Beta Brüt Gelir Sermaye İhtiyacı

Kurumsal Finansman	0.18	3.000.000	540.000
Alım Satım	0.18	4.750.000	855.000
Ödemeler sistemi	0.18	3.200.000	576.000
Ticari Bankacılık (bakiye tutar)	0.035	4.500.000	157.500
Temsilcilik hizmetleri	0.18	300.000	54.000
Perakende Bankacılık (bakiye tutar)	0.035	6.200.000	217.000
Varlık Yönetimi	0.12	300.000	36.000
Aracılık Faaliyetleri	0.12	500.000	60.000
Toplam:			2.495.500
Sermaye gereksinimi:			199.640

3.3.3.4. İleri Ölçüm Yaklaşımları

İleri ölçüm yaklaşımları, operasyonel risklerin gerçek anlamda sayısallaştırılarak ölçümünün gerçekleşmesine olarak veren yaklaşımlardır. Komitenin ifadesi ile "ileri ölçüm yaklaşımları bahçesinde binlerce çiçeğin açmasına imkan veren" yaklaşımlardır.

Bu yöntemlerin kullanılması denetim otoritesinin iznine tabidir ve bankaların bu yöntemi kullanabilmeleri için Basel Komite tarafından getirilen bazı standartların yerine getirilmesi gerekir.

İleri ölçüm yöntemlerinin kullanılmasında en önemli sorun, yeterli niteliği sahip uygun bir veri tabanının gerekliliğidir. Ancak bu yöntemler bankalara önemli miktarda yasal sermaye avantajı sağlar.

Bankalar farklı faaliyet kolları için farklı yaklaşımlar kullanabilirler. Bir faaliyet kolunda standart yaklaşımı kullanabilirken diğer kolda ileri ölçüm yöntemleri kullanılabilir. Fakat ileri düzey yaklaşımlardan basit yaklaşımlara dönüş yoktur.

3.3.4. Basel Komite Tarafından Tanımlanan Operasyonel Kayıp Olayları

Basel Komite tarafından tanımlanan operasyonel kayıp olayları; fiziki varlıklara verilen zararlar ile ilgili olaylar, faaliyetlerin durması ve sistem hatalarından kaynaklanan kayıplar, kurum içi hile ve dolandırıcılık, kurum dışı hile ve dolandırıcılık, işleme, teslimat ve süreç yönetimine ilişkin kayıp olayları müşteriler, ürünler ve iş uygulamalarından kaynaklanan kayıplar, istihdam uygulamaları ve işyeri güvenliği ile ilgili kayıplar olarak sıralanabilir.

3.3.5 Operasyonel Riski Azaltma Uygulamaları

1-Personelden kaynaklanan operasyonel riski azaltma uygulamaları

- * Denetim kalitesinin artırılması,
- * Çalışan kalitesinin artırılması ve eğitim,
- * Limit uygulamaları,
- * Sigorta
- * Out Scoring ve dışarıdan hizmet satın alma.

2-Sistem kaynaklı operasyonel risk azaltma uygulamaları

- * Donanım ve yazılım yeterliliği
- * Bilgi güvenliğinin sağlanması

3- Dış kaynaklı operasyonel risklere yönelik uygulamalar

- *Güvenlik ve eğitim,

* Acil durum planı

4-Süreç kaynaklı operasyonel risklere yönelik uygulamalar

* Yazılı iş süreci

3. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. RİSK YÖNETİMİNİN TÜRK FİNANS SEKTÖRÜNE YANSIMALARI

Bu bölümde ilk olarak, Basel II'de ki ağırlığı sebebi ile bağımsız derecelendirme kuruluşlarından söz edilecektir. Ardından Basel II'nin getireceği zorunlu uygulamalar sebebi ile alternatif bir finansman seçeneği haline gelen KGF'leri hakkında bilgi verilecektir. Son olarak da BDDK tarafından Basel hükümlerinin uygulamaya konması halinde sermaye yeterliliği üzerine olası etkilerinin analizini amaçlayan QIS-TR çalışması ile, yine BDDK Araştırma Dairesi tarafından temmuz 2005 yılında yapılan, ülkemiz bankacılık sisteminde kullanılması planlanan yöntemlere dair 1. Anket Çalışmasının sonuçlarına değinilecektir.

4.1. Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları (BKDK)

Basel II'de yer alan standart yaklaşımların temelini oluşturan derecelendirme bir tavsiye olmayıp borçlunun yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesinin ölçümüdür.

Bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca yapılacak derecelendirme mali piyasalara güven ve istikrar getirecektir. Bunun yanında derecelendirme dış kaynak temininde kolaylık, uluslar arası piyasalar ile bütünleşme ve büyümenin etkin finansmanına yol açacaktır.

Bağımsız derecelendirme kuruluşlarının seçiminden ülkenin denetim otoritesi sorumludur. Denetim otoritelerinin BKDK'nın resmi olarak tanınmasına ait değerlendirme süreci kamuya açık olmalıdır.

BKDK'nın kabul edilebilme kriterleri; bağımsızlık, objektiflik, saydamlık, kamuya açıklama zorunluluğu uluslar arası erişilebilirlik, yeterli insan kaynağı, kredibilite olarak açıklanabilir.

Denetim otoriteleri BKDK tarafından verilen derecelendirme notları ile standart yaklaşımdaki risk ağırlığı kategorilerini eşleştirmekle sorumludur.

Risk ağırlıklarının belirlenmesinde, derecelendirme notları iki risk ağırlığına karşılık geliyorsa yüksek olan risk ağırlığı, ikiden fazla risk ağırlığına karşılık geliyorsa en düşük ikinci risk ağırlığı uygulanır.

Kural olarak, yabancı paralara ait derecelendirme notları yabancı para cinsinden riskler için kullanılır. Ulusal para cinsinden verilen derecelendirme notları da yerel para cinsinden olan alacaklar için kullanılır. Bazı çok taraflı kalkınma bankalarına kullandırılan veya konvertibilite benzeri risklere karşı garanti edilen krediler için bazı istisnalar mevcuttur.

Risk ağırlığının tespitinde kısa vadeli dereceler ihraca özgü kabul edilirler ve sadece derecelendirilmiş kredilerin risk ağırlığında kullanılabilir. Kısa vadeli dereceler sadece banka ve şirketlere verilen krediler için kullanılabilir. Ayrıca uzun vadeli ve derecelendirilmemiş alacağın risk ağırlığını belirlemede kesinlikle kullanılmaz.

Bir şirket için yapılan kredi derecelendirmesi şirkete bağlı diğer grup şirketler için kullanılamaz.

Hangi derecelendirme şirketinin notlarının kullanılacağı ulusal otoritenin tercihiyle bağlıdır.

Tablo 4.1 FİRMALARA GÖRE KREDİ NOTLARI

	Stardart & Poors	Moody's	Fitch	
Yüksek Derece	AAA	Aaa	AAA	Anapara ve faiz ödemelerinde çok güçlü bir kapasiteyi gösterir.En yüksek nottur.
	AAA	Aa	AA	Yüksek kaliteli tahvillere verilen nottur.Anapara ve faiz ödemelerinde güçlü bir kapasiteyi belirtir.
Orta Derece	A	A	A	Lehte bir tutumu göstermekle birlikte olumsuz ekonomik değişikliklere karşı temkinli olunması gerektiğini gösterir.
	BBB	Baa	BBB	Bu notu alan tahviller anapara ve faiz için için uygun bir kapasiteye sahip olsa da olumsuz koşullarda ödemelerde gecikme riski alınmalıdır.
Spetülatif Derece	BB	Ba	BB	Tahvillerin anapara ve faiz ödemelerinde ılımlı bir koruma mevcuttur.
	B	B	B	Geri ödemelerde risk fazladır, zayıf karakterli tahvillerdir.
Taahhütleri karşılama Riski çok yüksek	CCC	Caa	CCC	Zayıf kaliteli ihraç olup riski yüksektir.
	CC	Ca	CC	Çok yüksek risk
	-	C		En düşük tahvil kalitesine verilen not
	C	---	C	İhraç edilen tahvillerin geri ödenemeyeceğini gösterir.
	D	---	DDD	Verilebilecek en kötü not.Geri ödeme olanaksızdır.

Kaynak: Şenol Babuşcu ve Adalet Hazar, **Kredi Derecelendirmesi ve Finans**, Ankara, Akademi Consulting and Training Yayınları, 2006, s.41

“Gelişmekte olan ülkelerde derecelendirme(Rating Sistemi) gelişmemiş olduğundan veya çok kısa bir süre öncesine kadar bankacılıkta aktif olarak kullanılmadığından dolayı, risk sınıflandırılması yapılamamaktadır.Dolayısıyla kredi risk sınıflarına göre oluşan ana para ve faizdeki kayıp miktarı ve bu miktarın geri alınabilen kısmının hesaplanması mümkün olmamaktadır.Teoriden pratiğe geçişte karşılaşılan en ciddi sorun, bankaların kayıtlarının birkaç sene öncesine gitmeyişi;kredi bölümlerinin şirketler arasında farklı risk hesaplama metotları kullanmasından dolayı, aynı risk sınıfına girmesi beklenecek kredilerin farklı gruplara atanması; tutarlı bir kredi verme politikasının mevcut olmamasından dolayı yapılmış bulunan derecelendirme çalışmalarından tutarlı bir istatistiksel veri seti oluşturulamamasıdır.”¹

4.2. Kredi Garanti Fonu (K G F)

Basel II ile uygulamaya geçecek zorunlu faktörler, firmaları alternatif finansman kaynaklarına yöneltecektir. Bunlar, faktoring, leasing, hisse senedi itfası, yerli ya da yabancı ortaklıklar veya kredi garanti fonu şeklinde olabilir.

KOBİ'ler için alternatif bir finansman seçeneği haline gelen Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. 1991 yılında kurulmuştur. Kar amacı gütmemekte olup, kendisi ile anlaşma yapmış olan bankalardan KOBİ'lerin kullanacağı her türlü nakdi ve gayrinakdi krediye garantörlük yapmaktadır. Haziran 2005 'den itibaren leasing işlemlerine de kefalet vermekte olan KGF'nin Eylül 2006 itibarı ile sermayesi 20.000.000.-YTL'dir.

KGF'ler özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler ile yeni işletmelerin banka kredisi kullanmasında, KOBİ'lerin önüne çıkan, bankaca talep edilen yüksek ve güçlü teminat engelini aşacaktır. Ayrıca mevcut kredinin limitlerinin arttırılmasında bankaca talep edilen ek teminat sorununu çözerek daha çok banka kredisinden yararlanılmasını sağlamakta, uzun vadeli ve uygun maliyetli kredilerden KOBİ'lerin yararlanmasını sağlamaktadır. Bu şekilde girişimcilik teşvik edilerek ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlanır.

¹ H.Kaan Aksel, “Kredi Riskinin Ölçümünde Kullanılan Temel Yöntemler”**Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı:21, Eylül 2002, s.7.

Bu sistemin KOBİ'ler ve bankalar açısından bir çok yararı bulunmaktadır. Kobilere bir anlamda danışmanlık yapan KGF'ler, firmaların banka nezdindeki kredi değerliliğini arttırarak daha uygun koşullarda krediye ulaşma imkanı verir. Girişimcilere destek vererek, talep ettikleri kredinin ihtiyaçlarına uygun bir yapıda olmasını sağlar.

KGF'nin bankalara sağladığı en önemli fayda ise, kredi değerlendirme yükünü hafifletip, risk analizini tamamlayıcı rol oynayarak, risk-varlık rasyosunu düzeltmesidir. Likit bir teminat şekli olarak kredi riskinin büyük bir bölümünü karşılayan KGF'ler yeni müşteri edinme ve mevcut müşterilerin limitlerinin arttırılması imkanı sağlar.

Eski borçlar ve kredilerin ödenmesi için talep edilen kredilere garanti ya da kefalet vermeyen KGF'lerden, küçük ve orta boy işletme sahibi tacir, sanayici, esnaf sanatkar ve genç girişimciler yararlanabilir. Çalıştırdıkları işçi sayısı 250'yi geçmemelidir.

KGF, özellikle kredibilitesi ve sermaye katkısı yüksek, profesyonel yöneticiler istihdam eden, olumlu istihbarata sahip uygun projeleri desteklemektedir. Bu projeler, yeni yatırım ya da işletmeler için olabildiği gibi ileri teknoloji kullanımı, ihracatın finansmanı, tesis yatırımı, modernizasyonu, hammadde alımı, teminat mektubu, leasing için talep edilen krediler de olabilir. Ancak kefalet başvurusunun olumlu olarak değerlendirilebilmesi için öncelikle yapılabilir ve karlı bir projenin yanında, firmanın yönetimi, ortaklarının ve firmanın moralitesi ve uygun miktarda özkaynak gerekir.

KGF'ler anasözleşmeleri gereği faaliyet karlarını ortaklarına dağıtmayıp aldığı risk karşılığında, oluşturulan teminat sorumluluk fonunda değerlendirmek zorundadır.

KGF, 200.000 euro'ya kadar kredinin en fazla %80'i için, 200.000 euro'yu aşan miktarlar için maksimum %70 oranında kefalet vermektedir. Kefalet limiti tek bir işletme için 400.000 euro karşılığı YTL ile sınırlıdır.

KGF kefaletinin KOBİ'ler için maliyeti, nakdi kefaletler için %3, gayrinakdi kefaletler için %2 olup ayrıca değerlendirme ve işlem ücreti de mevcuttur. Bankaca kredi kararının alınması, kefalet tutarı maksimum 30.000 euro karşılığı YTL olması

ve azami %50 kefalet şartıyla %1.5 komisyon alınarak 5 işgünü içinde hızlandırılmış kefalet seçeneği de mevcuttur.

KGF, devlet tarafından desteklenmekte olup, kurumlar vergisi, katma değer vergisi ve damga vergisinden muaftır. Hazine Müsteşarlığı da KOBİ teşvik kredisi kefaletlerine %50 oranında kontr-garanti sağlamaktadır. Ayrıca KOSGEB, teminat sorumluluk fonu için katkı sağlamaktadır.

Avrupa Yatırım Fonu (AYF), 2004 yılında yapılan bir anlaşma gereği KGF'nin üstlendiği riskin yarısını üstlenmeye başlamıştır. AB'nin kredi garantisi ve risk sermayesi konusunda faaliyet gösteren mali kuruluşu olan AYF, KGF ile anlaşma imzalayarak Türkiye ile ilk kez işbirliği yapmıştır. Bu işbirliği gereği KGF 2006 yıl sonuna kadar 14 milyon euro'luk kefalet sağlamış olacaktır².

4.2.1. KGF'nin Ortakları

Kredi Garanti Fonu'nu oluşturan tüzel kişilerin adları ve ortaklık payları aşağıda yer almaktadır:

TOBB – Türkiye Ticaret Sanayi Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, %50.04

KOSGEB – Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, %48.54

TESK – Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu

HALKBANK – Türkiye Halk Bankası A.Ş.

MEKSA – Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı

TÖSYÖV – Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı

4.2.2. KGF İle Anlaşma İmzalayan Bankalar

KGF'nin KOBİ'lere kullandıracığı krediler için teminat sağlayacağı bankalar; Halk Bankası, Garanti Bankası, Vakıflar Bankası, Şekerbank, Yapı Kredi,

² Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş., <http://www.kgf.com.tr/2amac.htm>. (12.05.2006)

Tekstilbank, Albaraka Türk Katılım Bankası, Türk Ekonomi Bankası, Finansbank, Denizbank, Garanti Finansal Kiralama A.Ş., Halk Finansal Kiralama A.Ş., Asya Katılım Bankası A.Ş., T.C Ziraat Bankası A.Ş'dir.

4.3. Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR)

Basel II'nin ülkelerin bankacılık sistemleri üzerinde bir çok değişiklik yaratacaktır. QIS-TR çalışması Basel II ile getirilen hükümlerin banka sermaye yeterlilikleri üzerine muhtemel etkilerin analizini amaçlamakta olup temmuz 2003 yılında aktif büyüklüğü açısından sektörün %95'ini temsil eden 23 bankanın katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın sonuçları ileride bankanın portföy tercihlerinde oluşabilecek değişiklikleri, makroekonomik gelişmeleri, tüketici tercihlerinde oluşabilecek değişiklikleri dikkate almamaktadır. Bu çalışma bankaların mevcut kredilendirme modellerine göre cari portföyler üzerinden yapılmıştır.

OIS-TR'nin sonuçlarına göre çalışmaya katılan 23 bankanın SYR'u mevcut durumda %28.8 iken Basel II hükümleri uygulandığında bu oran %16.9'a gerilemektedir. Bankalarımızın zaten yüksek sermaye yeterliliği seviyesine sahip olması dolayısı ile bu oran Basel II sonrasında da asgari seviyenin oldukça üzerinde kalacaktır. Bu azalma YP cinsinden HB ve DT'nin Basel II'de yüksek sermaye yükümlülüğüne tabi olmasından ve operasyonel riskin ilave edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu azalışın %8.7'si YP cinsinden kamu menkul kıymetlerinden, %2'si ise operasyonel riskten kaynaklanmaktadır.

Basel II fiilen uygulamaya konduğu zaman bankaların portföy tercihlerinde, müşterilerin kredi değerliliğinde değişiklikler olabilir. Örneğin ülkemiz hazinesine ait derecelendirme notunun BBB(yatırım yapılabilir) olması durumunda YP cinsinden kamu kağıtlarının tabi olacağı sermaye yükümlülüğü %50 azalacaktır.³

³ BDDK, "10 soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı", s.5

4.4. BDDK, 1.Anket Çalışması

BDDK Araştırma Dairesi tarafından temmuz 2005'de yapılan 1.Anket Çalışmasının 42 banka ve 5 özel finans kurumunu kapsayan konsolide anket sonuçlarına göre;

Birinci yapısal blok için yasal sermayenin hesaplanmasında Basel II'ye uyum sürecinde, bankacılık sektörünün %50'sini temsil eden 27 banka başlangıç düzeyinde, %45 temsil eden 15 banka orta düzeyde, %2'yi temsil eden 5 banka ileri düzeyde hesaplamayı kullanmaktadır. %1'den az kısmı temsil eden 3 banka ise konu ile ilgili çalışmalara henüz başlamamıştır.

Basel II'ye uyum sürecinde karşılaşılan en önemli problem, bankacılık sektörünün %39'unu temsil eden 8 banka tarafından LGD ve EAD ile ilgili veriler olarak açıklanmıştır. %12'yi oluşturan 14 banka ise PD ile ilgili verileri öne sürmüştür. Mevzuat belirsizliği, sistem alt yapı eksikliği gibi konular ile toplam aktifin %35'ini oluşturan 8 banka tarafından diğer sorunlar olarak belirtilmiştir.

Birinci bloktaki yasal sermayenin hesaplanmasında, toplam aktifin %74'ünü oluşturan 32 bankanın alt yapısı standart yöntemi uygulamaya, %5'lik aktife sahip 10 bankanın alt yapısı basitleştirilmiş standart yöntemi uygulamaya, %20'lik aktif toplamını oluşturan 5 banka gelişmiş yöntem için gerekli alt yapıya sahiptir. Kredi riskinin hesaplanmasında bankacılık sektörü aktifinin önemli bir kısmı basitleştirilmiş standart yaklaşım veya standart yaklaşımı tercih edecekken sektör aktifinin yaklaşık %31'lik kısmını oluşturan 4 özel sermayeli mevduat bankası temel içsel derecelendirme ve ileri içsel derecelendirme yaklaşımları ile hesaplama yapacaklarını bildirmişlerdir. Piyasa riski için, toplam aktifin %98'ini oluşturan 37 banka standart yöntem için, %17'yi oluşturan 15 bankanın alt yapısı ise içsel model için uygun olduğunu belirtmiştir. Operasyonel risk hesaplamasında, bankalar birden fazla yöntemi bir arada kullanabilmektedir. Özellikle kamu bankalarında temel gösterge yaklaşımı, standart yaklaşım, alternatif standart yaklaşım birlikte kullanılmaktadır. Operasyonel riskte, toplam aktifin %76'sını oluşturan 25 banka standart yöntem, %32'yi oluşturan 8 banka alternatif standart yöntem, %37'yi oluşturan 14 banka temel gösterge yöntemi, %1'den az bölümü oluşturan 3 banka ise ileri ölçüm yaklaşımı için uygun altyapı ve donanıma sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Bankaların çoğu, standart yöntemle başlamayı planlıyorsa da toplam aktiflerin %80'ini oluşturan 25 bankanın ileri yöneme geçmek için planı mevcut iken, %6'lık kısmı oluşturan 25 bankanın ileri yöntemlere geçme planı bulunmamaktadır.

Yasal sermaye hesaplanmasında Basel II'ye uyum sürecinde, ileri düzeyde hesaplama yapacak kamu sermayeli mevduat bankası bulunmamaktadır. Özel sermayeli, toplam aktifin %1'inden azına sahip olan bir banka ileri düzeyde iken, toplam aktifin %2.5'ğini temsil eden 5 yabancı sermayeli banka ileri düzeyde hesaplama yapmaktadır. Kamu sermayeli mevduat bankalarından, toplam aktifin %19'una tekabül eden 2 banka başlangıç düzeyinde, %34'ünü temsil eden 3 banka orta düzeydedir. Özel sermayeli mevduat bankalarından toplam aktifin %20'sine tekabül eden 11 banka başlangıç düzeyinde, %35 tekabül eden 6 banka ise orta düzeyde yasal sermaye hesabında kullanılacak yöntemlerle başlayacaktır. Özel finans kurumlarının tamamı başlangıç düzeyindedir.

Bankaların birden fazla yöntemi bir arada kullanabileceği operasyonel risk için yasal sermaye hesaplamasında sektördeki toplam aktifin %63'ünü oluşturan 24 banka standart yaklaşım, %41.75'ini oluşturan 8 banka alternatif standart yaklaşım, %23.20'yi oluşturan 21 banka temel gösterge yaklaşımı, %3.57'yi oluşturan 3 banka ileri ölçüm yaklaşımını kullanmayı planlamaktadır. Sektörde aktifin %99'nu oluşturan banka ve finans kurumları planladıkları risk hesaplama yönteminin gerektirdiği tüm teknik bilgiye sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Sektör aktifinin %80.59'unu oluşturan 23 bankanın önemli bir kısmı 6 yıl içinde ileri yöntemlere geçiş planı mevcut iken diğer bankaların böyle bir planı bulunmamaktadır.

Sektör aktifinin %82.18'ini oluşturan 29 banka piyasa riski ölçümünde içsel model kullanmaktadır. Bankaların birden fazla yöntemi bir arada kullanabildiği hesaplamada en çok tercih edilen yöntem tarihi simülasyon yöntemidir. İçsel model kullananların hemen hemen yarısı bu modeli günlük faaliyet, karar alımı ve limit belirleme gibi amaçlarla kullanmaktadır. Sektör aktifinin %20.98'ini oluşturan 9 banka içsel modeli yasal sermaye hesaplamasında kullanmayı planlamadığını belirtmiş olup kalan kısmın hemen hepsi 4 yıla kadar kullanmayı planlamaktadır. İçsel model kullananların hemen hepsi gerekli tüm teknik bilgiye sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Basel II'ye uyum sürecinde kamu ve özel sermayeli mevduat bankaları başlangıç ve orta düzeyde, yabancı bankalar ise ileri düzeydedir.

Bankalar ve finans kurumları ileri yöntemlere geçmeyi planlamakla birlikte büyük çoğunluğu standart yöntemler ile yasal sermaye hesaplamasına başlamayı planlamaktadır.

SONUÇ

Fon arz edenler ile fon talep edenleri bir araya getiren bankacılık sektöründe yaşanan sorunların reel sektöre yansımaları, reel sektöre sağlanan kredileri azaltarak ekonominin daralmasına yol açmaktadır. Bankaların verdikleri kredilerin sağlıklı olup olmadığını kontrol edecek denetim ve gözetim mekanizmasının eksikliği, şirketlerin bankalardan aldıkları kredileri üretken yatırımlara yönlendirememeleri sonucu verilen kredilerin geri dönmemesi, kırılğan bankacılık yapısı son yıllarda yaşanan finansal krizlerin önemli sebeplerindedir. Dünyada son yıllarda finans sektöründe yaşanan istikrarsızlıklar, meydana gelen krizler gelişmekte olan ülkelerin sağlıklı bir finansal yapıya kavuşturulması gereğini ortaya koymuştur. Bu konuda bilinen en geniş düzenlemeler bütünü olan Basel II, temel olarak bankalarda risk yönetimine odaklanarak, bankacılık sisteminde bilinçli bir risk yönetimi kültürü oluşturup geliştirerek finansal istikrara hizmet etmeyi hedeflemektedir.

Basel II'nin sermaye piyasaları, derecelendirme kuruluşları, düzenleyici otoriteler ve genel olarak ekonomi üzerinde bir çok etki yaratması beklenmektedir. Ancak en fazla etkiyi bankalar ve kredi müşterileri üzerinde yaratacaktır.

Basel II'nin bankalar için getirdiği en önemli değişiklik, asgari sermaye gereksiniminin hesaplanmasında riskle orantılı sermaye yükümlülüğünü öngörmesi ve asgari sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında derecelendirme notlarının kullanılmasıdır.

Riske dayalı sermaye yükümlülüğünü öngören Basel II, asgari sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında basitten gelişmişe doğru farklı ölçüm yaklaşımlarının kullanılmasına imkan veren esnek bir düzenlemedir. Standart yaklaşımlarda derecelendirme kuruluşlarının verdiği notlar esas alınırken, içsel modellerde, bankalar kendi derecelendirme notlarını kullanma imkanına sahiptir. İçsel derecelendirme yöntemini kullanan bankalar iyi müşterileri kendine çekerken, düşük notlu ve riskli müşteriler standart metodu kullanan bankalarca fonlanacaktır. Uluslararası bankaların daha çok içsel derecelendirme yöntemlerini kullanması sebebiyle sahip oldukları sermaye avantajı sonucu buldukları ülkelerde rekabette

eşitsizlik yaratmaları ve ulusal bankaları zora sokma ihtimalleri dolayısı ile banka birleşmeleri artacaktır.

Basel II ile bir bankanın bulundurması gereken asgari sermaye, kredi müşterisinin derecelendirme notuna ilaveten kredi için alınan teminat ve garantilerden de etkilenir. Risk azaltım araçları olarak da ifade edilen teminat ve garantilerin hangisinin kabul edileceği bankaların kullanacakları ölçüm yaklaşımlarına göre değişir. Standart yaklaşımlarda sadece finansal kıymetler, ileri yaklaşımlarda finansal araçlara ilaveten fiziksel kıymetler, son aşamada ise hepsi risk azaltım aracı olarak kullanılabilir. Risk azaltım araçları bankaların yükümlü oldukları sermaye tutarını azaltacak böylece de kredinin maliyetini düşürecektir.

Basel II'nin getirdiği sistemin temel özelliği, kredi kullanan firmaların risklerine ve verecekleri teminata göre kredi faizlerinin belirlenecek olmasıdır. Bankalar verdikleri kredi ile orantılı sermaye tutacaklardır. Bankaların yüksek riske sahip müşterilere verecekleri krediler için daha fazla sermaye ayırmaları gerekeceği için müşteri seçiminde çok daha titiz davranacaklardır. Kredi hesaplamasında risk odaklı fiyatlama sonucu yüksek sermaye tutmayı gerektiren kredi türlerinden kaçılacak ya da fiyatları arttırılacak, kaliteli müşteri ile çalışmak önemli olacaktır.

Basel II ile kredi değerlendirmelerinde sadece mali veriler ile yetinilmeyecektir. Yönetici ve ortakların geçmişi, organizasyon yapısı, pazar payı, ürün, hizmet gereksinimi, dış ticaret durumu gibi bir çok faktör kredi değerlemesini etkileyecektir. Firmalar uygun fiyatlı kredi kullanmak istiyorsa, esas konularında faaliyet göstermeli, risklerini yönetebilmek için uygun finansal araçlar kullanmalı, sermaye yapısını güçlendirmeli, uluslar arası standartta güvenilir mali tablolar üretmeli, nitelikli insan kaynağına ve entelektüel sermayeye yatırım yapmalı ve profesyonel yönetici istihdam etmelidir. Bu konularda babadan oğula geçen aile şirketleri dezavantajlı gözükmemektedir.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de bankacılığın kuralları değişmektedir. Bankacılığın yeni kurallarına göre banka-firma ilişkilerinde belirleyici faktör bilançolar olacaktır. Ayrıca bir firma bankadan kredi talep ettiğinde tüm bankalarda aynı sonucu alacaktır. Bankalarca şımartılan şirketler ya bilançolarına çeki düzen vermek zorunda kalacaklar ya da yüksek maliyet ile kredi kullanabileceklerdir.

Basel II'nin getirdiği en önemli yenilik, asgari sermaye gereksiniminin hesaplanmasında derecelendirme notlarının kullanılmasıdır. Asgari sermaye gereksiniminin hesaplanmasında, standart yaklaşıma göre, firmanın derecelendirme notu B- altına düşerse risk ağırlığı %150 olarak hesaplanırken, derecelendirilmemiş bir firmada risk ağırlığının %100 kabul edilecek olması riskli firmaları derecelendirme notu almaktan alıkoyma ihtimali vardır. Kredi verilen firmaların derecelendirme notundaki düşüş bankanın daha çok risk almasına ve bunun karşılığında daha çok sermaye tutmasına neden olacaktır. Bu durum, bankanın daha çok sermayesini getiriden mahrum bırakacağı için firmanın kredi maliyetini arttıran bir etken olacaktır.

Basel II, sadece firmaların değil ülkelerin de borçlanma maliyetini etkileyecektir. Türkiye'nin Basel I'e istinaden OECD üyesi olması sebebiyle aldığı %20 risk ağırlığı Basel II ile yükselecektir. Çünkü S&P'un B notuna karşılık %100 karşılık ayırmak durumunda kalacaktır. Bu durum ülkemizin ve özel sektörün borçlanma maliyetini arttıracaktır. Fakat zamanla firmaların dışsal derecelendirmeye tabi olmaları şeffaflığı arttıran bir etken olacaktır. Şeffaflığın artması yabancı sermayenin girişini olumlu arttırarak yurtdışı borçlanma maliyetlerini azaltıcı bir etki yaratacaktır. Zamanla ülkemizin rating notunda oluşacak iyileşmeler sonucu bankalar daha az sermaye tutmaya başlaması ile faiz oranlarında önemli düşüşler olabilecektir.

Standart yaklaşımların temelini oluşturan derecelendirme sayesinde yatırımcılar sermaye piyasasına girerken doğru karar vermelerine yardımcı olarak gerekli bilgilere ulaşabilecektir. Ancak derecelendirme firmaları arasında uygulamada birlik olması hususuna özellikle dikkat edilmelidir. Artan derecelendirme talebini üzerlerine çekmek için daha iyi not verilmesi ihtimali güvenilirliği sarsar. Derecelendirmeden kaynaklanabilecek problemler içsel derecelendirme yaklaşımına geçilmesi ile ortadan kalkacaktır.

Basel II ile bankaların yönetim kurulu ve yöneticilerine yüklenen görevler ve sorumlulukların artması ile iç kontrol ve kurumsal yönetim ilkeleri güçlenecektir. 1988 uzlaşısında olmayan, bankaların finansal durumları hakkında kamuya açıklama yapmak zorunda olması şeffaflığı arttırarak piyasa disiplininin yerleşmesine katkı sağlayacaktır.

Basel II'nin, ülkemiz bankacılık sektörüne kısa vadede ilave yük getirmesi beklenmekle birlikte, önümüzdeki yıllarda reel ekonomiyi destekleyen ve risk odaklı

denetim ile sağlıklı bŸyŸyen gŸçlŸ bir bankacılık sistemi getirerek Ÿlke kalkınmasına ve finansal istikrara hizmet edecektir.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

ALOVSTAT, Müslümov., 21. **Yüzyılda Türkiye'de KOBİ'LER**, Literatür, İstanbul, 2002.

BABUŞCU, Şenol ve Adalet HAZAR., “**Kredi Derecelendirmesi ve Finans**”, Akademi Consulting & Training Yayınları”, Ankara, 2006.

BABUŞCU, Şenol., “**BASEL II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**”, Akademi Consulting & Training Yayınları, Ankara, 2005.

BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS, **History of Basel Committee and Its Membership**, Basel, Switzerland: BIS, 2000.

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU, **10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı**, Ankara,: BDDK, 2005.

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU, **Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Raporu**, Ankara. BDDK, 2001.

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU, **Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci**, Ankara: BDDK, 2005.

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU, **BASEL II, Sayısal Etki Çalışması(QIS-TR)**, Ankara: BDDK, 2003.

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU, **BASEL II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri**, Ankara: BDDK, 2005.

BASEL COMMITTEE ON BANKING SUPERVISION, “**Sound Practices for the Management and Supervision of Operational Risk**”, BIS, Basel, Switzerland, February 2003: BCBS, 2003.

BASEL COMMITTEE ON BANKING SUPERVISION, “**The New Basel Capital Accord**”, Consultative Document, BIS, Basel, Switzerland,: BCBS, April 2003.

- CAOQUETTE, John B., ALTMAN, Edward., NARAYANAN Paul., **Managing Credit Risk**, John Wiley & Sons, New York, 1998.
- ÇAĞLAR, Ünal., **Döviz Kurları Uluslararası Para Sistemi ve Ekonomik İstikrar**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003.
- DOWD, Kevin., **Beyond Value at Risk: The New Science of Risk Management**, Wiley & Sons, New Jersey, 1998.
- EATWELL, John and TAYLOR, Lance., **Global Finance at Risk, The Case For Internatinal Regicognition**, New York, The New Pres, New York, 2000.
- JORION, Philippe, **The New Benchmark For Controlling Risk: Value at Risk**, McGraw Hill Inc. New Jersey, 2000.
- KANSU Aydan, **Döviz Kuru Sistemleri Döviz Krizleri Türkiye 1994 ve 2001 Krizleri**, Derin Yayınları, İstanbul, 2004.
- SEYİDOĞLU, Halil, **Uluslararası Finans**, İstanbul, Güzem Can Yayınları, İstanbul, 2003.
- T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş. Eğitim Daire Başkanlığı, **Basel II, Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi**, Ankara, 2005.

MAKALELER

AKGÜÇ, Öztin. "Türkiye'de Bankacılık Sektörü", **İktisat Dergisi**, Sayı: 417, 2002, s. 3-12

AKSEL H.Kaan, "Riske Maruz Değerin Özellikleri", **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, **Active Dergisi**, Sayı:17, 2001, ss.11-17

AKSEL H.Kaan, "Finansal Kurumlarda Operasyonel Riskin Ölçümü", **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı 21, 2001, ss.22-30

AKSEL H.Kaan, "Yeni Basel Anlaşması-Basel II", **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı 23, 2002., ss.1-8

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU, "**Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik**", Ankara: BDDK, 2001. ss.1-6

BASEL BANKACILIK GÖZETİM VE DENETİM KOMİTESİ, "Büyük Risklerin Ölçülmesi ve Denetlenmesi", **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 36, Ocak 1991.ss. 3-9

BASEL BANKACILIK GÖZETİM VE DENETİM KOMİTESİ, "Operasyonel Risklerin Yönetim ve Denetimi için Sağlam Uygulamalar", Çev. **Türkiye Bankalar Birliği Bankacılar Dergisi**, Sayı: 46, 2003.

CAN, Metin, "KOBİ Tanımı Değişiyor AB Standartı Geliyor", **Referans Gazetesi** 22/11/2004, s.4.

DUMAN, Mustafa, "Bankacılık Sektöründe Finansal Riskin Ölçülmesi ve Gözetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Value at Risk Metodolojisi", **Bankacılar Dergisi**, T.Bankalar Birliği, Sayı: 32, 2000, s.26..

ERÇEL, Gazi, "Finansal Risk Yönetimi" **6. Yıllık Global Finance Conferance**, İstanbul, 1999, ss. 1-3.

KOÇBANK RİSK YÖNETİM GRUBU, " Örneklerle Riske Maruz Değer Yöntemi", **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı:18, 2001, s. 4.

- KÜÇÜKÖZMEN, C. Coşkun, “Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği: Value at Risk Uygulamaları”, **İşletme ve Finans Dergisi**, Mart 1999, s.2.
- MAZIBAŞ, Murat, “Operasyonel Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemi”, **İktisat/İşletme ve Finans Dergisi**, Şubat 2003. s.6.
- ÖZİNCE, Ersin, “Finansal İstikrar, Basel II ve Bankacılık Açısından Etkileri”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı:53, 2005, ss.18-19.
- SAĞLAM, Dünder, “Meksika, Asya ve Rusya Ekonomik Krizlerinin Mukayeseli Bir Analizi”, **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, 2003, sayı: 152, s.41
- SEZGİN, Cüneyt, “5411 Sayılı Bankacılık Kanunu”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı:55, 2005, ss. 12-26.
- TANER, B. Selin. “Bankalar KOBİ’lerle Barışıyor” **KOBİ Girişim**, Nisan 2005, ss. 6-10.
- TURHAN, İbrahim, “Bankacılık Krizleri”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı: 7, Ocak 1999, ss. 2-4.
- TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ, **Türk Bankacılık Sektörü İstatistik Bilgileri**, Ankara: TBB, Sayı:9, 2005, s.6.
- TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ, “19 Şubat Kara Çarşamba”, **Ekonomik Forum Dergisi**, Ankara, 2001, ss. 22-23.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

5411 SAYILI BANKACILIK KANUNU, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5411.html>.
(19.10.2005)

AKGEMCİ, Tahir , “KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler”,
<http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomik/docs/TA.pdf>.
(05.03.2006).

BCBS, “International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards:
a Revised Framework.” <http://www.bis.org/bu.l/bcbs107.pdf>,
(26.07.2006).

BCBS, “QIS Frequently Asked Questions”, <http://www.bis.org/bcbs/qis/qis3qa.pdf>.
(05.04.2006).

BCBS, “Quantitative Impact Study 3. Overview of Global Results.”
<http://www.bis.org/bcbs/qis/qis3results.pdf>(26.04.2006).

BEŞİNCİ, Murat. “KOBİ’ler İçin Kritik Bir Dönemeç: Basel II” <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/yon/mk1-list.hhp.yid=608> (10.06.2007).

EKEN, Mehmet Fehmi. “Katılım Bankacılığına Ait Bir Kriz Tecrübesi”,
www.bankaciyiz.biz/modules.php?name=Makale&op=270
(23.05.2007)

ERÇEL, Gazi. “Basel II Karşısında KOBİ’ler ne Yapmalı?”
http://www.finanskulup.org.tr/html/basin/gazi_ercel_2.html. (12.05.2006).

KREDİ GARANTİ FONU İŞLETME VE ARAŞTIRMA A.Ş.
<http://www.kgf.com.tr/2amac.htm> (16.04.2006)

KÜÇÜKÖZMEN, C. Coşkun. “Basel II Bir Sanstır”,
http://www.finanskulup.org.tr/html/makale/coskun_kucukozman_basel-II.
(07.04.2006).

ROWE, David. “Risk Yönetim Tehlikeli mi?, Çev. Risk News Finansal Risk Yönetim Dergisi,
<http://www.riskcenter.com.tr/risknews/arsiv/2006/line47>.
(19.07.2006).

TÜRKİYE BANKACILAR BİRLİĞİ, “Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkilere”,
<http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/riskbasel/riskbasel.htm>
(03.02.2006).

TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ, “KOBİ A.Ş. KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş.”, <http://www.tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kobi/kobias.php>
(02.03.2006).

UZ, Reha. “Risk Yönetimi ve Basel II’nin Finans Sektörü ve Firmalara Etkileri”.
<http://www.tbb.org.tr/turkce/konferans/20nisan/> (06.01.2006)

ÖZGEÇMİŞ

- 1972 Ankara'da doğdu.
- 1990 Akhisar/Manisa Lisesinden mezun oldu.
- 1996 ODTÜ, İİBF, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi bölümünden mezun oldu.
- 1998 T.C. Ziraat Bankası Bankacılık Okulundan mezun oldu.
- 1998 Ziraat Bankası'nda uzman olarak göreve başladı.
- 2003 Bu tarihten beri görevine yönetmen olarak devam etmektedir.